

„erényeinkből nem lett büszke asztag”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
X. ÉVFOLYAM 1999. 2. (280.) SZÁM — JANUÁR 25.

ára 1500 lej

Tasnádi Attila grafikája

- Láng Zsolt: A kondér
- Sigmond István: Szókratész lány volt
- Bogdán László: Szentgyörgyi Demokritus
- Farkas Wellmann Endre versei
- Szőcs István-Márton Ráchel: Nyelvek háborúja
- Sebestyén Mihály: A Szabadság-szobor modellje
- SERÉNY MÚMIA

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Kinek a kesztyűjébe dudáljak?

Nem tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy valami a hátamon maradt az előző évből. Az előző évekből. Mint nagykabát —, igen, ez a kedves régi nagykabátom. Mint csigán a háza —, de hát nem is kívánok csupaszcsigává válni itt, tél közepén. Mint tevén a púp, vásárba igyekvőn az átalvető? Ez jobb, megközelítőbb, mert az iszák népiesen otthonos, otthonosan népies; a púp pedig olyan közel-keleties, attól otthonos, hogy a terrorizmust, a terrorizálást juttatja eszembe. Igenis, nem tudok szabadulni attól az érzéstől, hogy mikor a szép és jó, fekete kötött kesztyűmbe dugom a kezem, hátulról valaki más is beledugja. Átölel, mint gond-púp és terrorizálni próbál azzal az érzéssel, hogy ha nem egyedül én vagyok a kesztyűmben, a kezemfogása sem csupán az enyém, tehát az elkövetett mozdulat sem! Ki tudja, mit el nem követtet velem, észre sem veszem, hiszen az én kesztyűm fogja megforgatni egyszer azt a fogantyút, te jó ég! —, és felrobban Grönland, hogy babonából se ejtsem ki aláaknázottabb s közelebbi terek nevét... Nem akarok gondolni se rá, itt, év elején. Ebben a kis hűvös-havas szünetében valaminek, amikor hideg ésszel lehetne átgondolni, újrágondolni a dolgokat, igen, ez az, mi lesz, hogyha a sapkámba is belopja magát, a fejem mögé, mellé? Ha a koponyámba is. Sikerül neki, az azt hiszem, ma már mindennapos mutatvány, hogy ő gondolat velem, amit akar? Nos nem tudok szabadulni szegény jó Bajor Bandi gondolatmenetétől, hogy én ugyan üldözési mániában szenvedek, de bizony üldöznek is. Ez a pontos diagnó-

zis. Bekapcsolom a tévét (lám lehet nem is én, csak úgy bekapcsoltatják velem), s a bukaresti ötórás hírekben azt hozzák nyilvánosságra, hogy a sorolá kerülő romániai fiatalok ennyi meg ennyi százaléka ábécés, tébécés, aztán este hétkor, egye fene: maximum másnap délelőtt tizenegyor a Duna-tévé is szolgál a nagy hírrel, hogy a sorolá kerülő magyar ifjúság eme korosztálya szintén ilyen-olyan százalékból zsigerás. A Polsatot már be sem kell kapcsolnom, pedig ott van a menühálózatban. Lehet, nem is merem, mert igazán lesújtana a hír, hogy épp ezekben a napokban jöttek rá Varsóban is ugyanarra... Máskor: ha szerdán sztrájkba lépnek a magyar tanügyi dolgozók, egyébként tökéletesen érthető követelésekkel, egy pár napon belül a román tanügyet is sztrájkhullám bénítja meg. Mostanában odaát a vasutasok, itt a bányászok kergültek meg egy időben, de már készül a vasút is. Szinkronban vannak újra (vagy továbbra is). Hátra szeretnék szólni a púpomnak, a kesztyűmbe akarok dudálni a fekete kezemnek, hogy te, fantáziátlan ökör, legalább ne ilyen nyíltan, ostobán: keverjétek kissé, úgy valóságosabb lesz — mikor itt tanügy, odaát tébécé, a lengyeleknél a vasúti bányászok akarják utcáról kormányozni az országot. De nem merek. Mert a kesztyűmbe költöztetett, a koponyámba telepített obskúrus hatalom még azt hinné: terrorizálni akarom, s hangos tiltakozásba törne ki, mondjuk, a nemzetközi fórumokon az én aláírással jelentem be, hogy boldog újévet kíván Fantomas...

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtanulul kézbesítjük a HELIKON-t

BOGDÁN LÁSZLÓ

Szentgyörgyi Demokritus

Kirakós játék

»Ősz haja és annyi minden«
(Dobai Péter)

Az első fényképen öregasszony ül egy sámlin, feltartott fejével néz a napba, kendője kissé félrecsúszik. Valószínűleg ősz van, ezért is süt úgy a nap, mintha kárpótolni akarna valamiért. Ha színes lenne a fénykép, nem lenne olyan meghökkenítő a fényben még fehérebbnek tűnő haja, mint így. Az öregasszony háta mögött nyitott kapu, látszik az udvar egy részlete is. Szabályosnak tűnő paraszttudvar, hátrább kútgém ágaskodik, körülötte tyúkok, libák, talán kacsák is, egy kutyaól, szélben ingó, fényben nyújtózó gyümölcsfák. A távolabb húzódó háznak csak egy falrészlete. A vércseppek már elmosódnak; a fényképen különben sem látszhatnak, a sorozatok óta évek teltek el, a figyelmeztetően kárminvörös vércseppek megbarnultak, kifakultak. A virágoskert, amely balra van, nem is látszik. Ide, ebbe a kis kertbe, a pincsefű dáiák közé esik be a támolygó férfi. A gárdista röhög és még egy golyót ereszt a háta. "De ce nu te ajută dumnezeul vostru?" — kérdezi rekedten. Az öregasszony arcán az évtizedek-betegségek-temetések árnyéka, a szenvedés és gyász ránc-hálózatai.

A második fényképen egy kislány látszik. Ez a kép megfakult-barna, sarkai repedezettek, egyikük le is tört már, ki tudja, mikor? Nem tudni, hol vészelte át ez a kép az elmerült évtizedeket. Semmi esetre sem lila szalaggal átkötött bonbonos dobozban, társai közé simulva. Egy férfi zsebében sem húzódhatott meg egy olyan tárcában, amelyet az emlegetett férfiú a szíve fölött, belső zsebében őrzött. Ne, nem!... Akkor nem lenne ennyire repedezett, ennyire töredezett, ennyire megviselt. Ki tudja, mennyit vándorolhatott, amíg elének került — gondolhatjuk most —, és ki tudja, még milyen megpróbáltatások várnak rá, miután elkerül éber tekintetünk elől? Ki tudja, még mik várnak rá a szükségszerű megsemmisülésig? El is téphetik, el is égethetik, hamvait a szélbe szórhatják. Kikerülhetetlen a sorsa s azoknak a sorsára hajaz, akikről a világ eme legszebb vidékein minden elmondható, csak az nem, hogy emlegetett sorsuk frívol kifejezéssel "könnyű" lenne... Ezen a fényképen egy kislány látszik, derekán hullahopp-karika kerengőzik, akár betanított kígyó. A kislány egy terem közepén áll, napsütésben. A terem üres, táncterem lehet, bálterem, esetleg tornaterem, vagy mondjuk kiürített csűr vagy raktárhelyiség? (Ahol a fénykép születésének idejében, a lány gyermekkorában, annyi bált rendeztek táncoslábú őseink...) Balettórákra lehetne következtetni a kislány egyik lábán jól látszó balettcipőből is. Velük mi lett vajon? És mi lett a teremnek otthont adó házzal, pajtával, csűrrel? Le is bombázhatták, hiszen a balettórák után, amikor a bizonyára alkalmi fénykép is készülhetett,

jött egy háború, majd egy másik világégés, arató- és bányász- és vasutassztrájkok. Jött egy aszály, jött az államosítás és a forradalom. Jöttek az ötvenes évek, amelyek a negyvenes években már megkezdődtek és maig tartanak... Nagy telek jöttek, lobogó nyarak.

A két fényképen láthatólag csupán a napsütés közös. Ez ne tévesszen meg senkit. A fényképezés tudvalevőleg szeretik a fényt.

A két fénykép meglepő módon ugyanazt a személyt ábrázolja. Az első (a hánnyatott sorsú, töredezett sarkú) fényképen ez a szereplő még szép reményű leánygyermek, hullahopp-karikával a derekán forog egy elképzelhetetlenül szép jövő felé, egy napsütésben nyújtózó bálteremben, vagy kiürített csűrben. Akár a valószínűleg olasz táncmester is elképzelhető, amint a fal mellől osztogatja értékes utasításait. A másik fényképen már öregasszony a képek szereplője, sértődések, bánatok eljegyzettje, sámlin ül, röviddel biztosan elközelgő halála előtt, és a napba néz. Mögötte életének sivar díszletei. Ezek a díszletek halála után is megmaradnak. Őt már akkor csupán fényképei idézik-idézhetik fel azoknak, akik mondjuk emlékezni szeretnének rá, és akik mit se tudnak a fakuló s a fényképen nem is látszó vérfoltokról a falon, noha a kis virágoskertben — ahova a férfi lezuhan — most is ugyanúgy bólogatnak szélben a szélnek a pincsefű dáiák. Hogy miért ölik meg, hosszú történet, de egy mondatban is elmondható. A kitelepítések, vegzálások, gyűlölködések századában a gyilkoláshoz már nem is kell ok, elég az is, ha valaki másképp beszél az Istenhez.

Igen, erről a tragédiáról mit se tudnak azok, akik majd a másik fényképet is hosszan elnézegetik. Hullahopp-karikák persze akkor is forognak majd szép reményű leánygyermek derekán, és a sámlin pihező öregasszonyok mögött akkor is hajladozni fognak a gyümölcsfák az esetleges szélben.

És akkor is sütni fog a nap, ami életünket bevilágítja majd, feltehetőleg azért, hogy semmi ne maradhasson homályban, senkire ne vetülhessen a gyanakvás árnyéka.

Ha ujjaink közé tartva megvilágítjuk zseblámpával a fotókat, szinte külön életet élnek repedéseik és ráncaik, ama labirintust példázák, amely életként a szereplőjüknek adatott. Ha ujjaink közé tartva óvatosan egymásra csúsztatjuk ezt a két fényképet és elmozdítjuk, mozgatni kezdjük, körülbelül úgy, mintha két ötvenezer lejezt morzsolgatnánk, a fénytől káprázó szemünk előtt egy harmadik, nem létező fotográfiát is láthatunk. Ez a fénykép akárha kaleidoszkop, mindig mást és mást mutat, ama éveket idézi a táncteremtől a paraszttudvarig, amelyekről nem maradt fénykép, amelyekről nem tudunk semmi bizonyosat, amelyekre csak következtethetünk... És ami egyszerű s megismételhetetlen. Hasonlíthatatlanul a hullahopp-karikás kislány és az öregasszonyé...

(1997. december 1.)

JANCSIK PÁL

Török rab

Hunyad várában

Véres, nagy csatában
elfogtak, rab vagyok,
vártömlőből nézem
a holdat, a napot.

Nappal magyar napot,
éjjel török holdat.
Kérdezem az éjben:
— Szép szerelmem, hol vagy?

Hol vagy, szép szerelmem,
szénszemű Zulejka,
kinek csorgó méznél
édesebb a csókja? —

Messze van Törökön,
közel van a rabság.
Éjjel-nappal tesszük
magyar úr parancsát.

Így szól ígérete,
ím, ez a parancsa:
"Szabadságát egytől
egyig visszakapja

mindegyik török rab,
ki a várban sínylik,
a kiásvott kútban
víz tükre ha fénylik."

Törjük a vad sziklát.
Bár volna már sáros!
Kegyetlen kegyes úr,
hej, Hunyadi János!

Ássuk a nagy kutat,
éjjel-nappal ássuk.
Fényes szabadságunk
hátha megtaláljuk.

Sok napja, száz napja,
számtalan hónapja...
Húsz ölet a kútmély
régen meghaladta,

még sincs nyoma víznek.
Víz tükre, feredzse*...
Szemedet, Zulejkám,
szemem ne feledje!

Csókodat az ajkam,
testedet a testem...
Akkor se, ha bénán
kell kútmélybe esnem.

Akkor is... akkor se...
Soha ne feledje!
Szememen a halál
fátyla a feredzse.

*feredzse: a mohamedán nők
arcát takaró fátyol

1998. november 11-én.

LÁNG ZSOLT

A kondér

Míg élt nagyapám, a román focisapat győzelme mindig zajos ünnep volt nálunk. Egyetlen meccset nem szalasztottunk el. A másik nagyapám hároméves koromban begyakoroltatta velem a román himnuszt, és ha megkérdezte, ki a legnagyobb román, kapásból skandálnom kellett a nevét. Nem hiszem, hogy a zsidókat vagy a magyarokat szeretjük volna. Emlékszem édesanyám váratlan kifakadására, amikor elmesélte otthon, főnöke azzal gyanúsítja, hogy magyar származású.

Néha tőlem is megkérdezik: nem vagy-e magyar? Merthogy épp olyan a fizimiskád. Miként felelek? Ha nemet intek, vagy igent bólintok, tisztázatlan marad, a nem-re vagy a magyarra vonatkozik-e válaszem, ha viszont a tényekhez ragaszkodva, nyomatékosan kijelentem: nem vagyok magyar, akaratlanul is azokhoz sorolom magam, akik úton-útfélen magyaroznak, illetve azokhoz, akik valamilyen oknál fogva tagadják, hogy magyarok.

Magyar vagyok, román vagyok — így nem lehet öndefiníciókat elkezdeni. Ha én azt mondom, román vagyok, mellébeszélék. Jó, akkor magyar vagyok. Pláne! Farizeus! Ne nevezzük kiállásnak. Ha én magyar volnék, mélyen felháborítana az ilyesmi. Auschwitz után pozitívan sem lehet magyarkodni. Előtte kellett volna. A magyarok is taszítanak, ha folyton Auschwitzolnak. És nem kedvelem azokat a magyarokat, akik nagy hangon magyar-viceket mesélnek. Egyszer Budapesten kocsival egy útkereszteződésben leállva, elveszetten kapkodva, mellém hajtott egy kicsike Trabant, ablakán kidugta fejét egy alak, akkora arca volt, hogy alig fért be az én leeresztett ablakom, behajolt hozzám, és két centire a fülemtől elordította magát: te barom büdös magyar állat!, aztán elrobogott. Láttam, hogy kicsike Trabantja telis-teli van ragasztva piros-fehér-zöld matricával.

A helyzet az, hogy az erdélyi románok ritkán magyaroznak. A magyarság összetartását, életrealitását, vallásosságát sok román egyenesen követendő példának tartja. Tanulhatnánk a magyaroktól! Annyi sorscsapás dacára megtartották magyarságukat! Ahogy kicsit is oszlanak a felhők, rögtön virulnak. A magyar tud élni. Erdélyben a közép-kor végén egész román falvak tértek át magyar hitre, és amikor

utódaiknak választaniuk kellett, megtartsák hitüket vagy lágerekben vesszenek el, ők a lágert választották. Egyébként a századok folyamán gyakran lábrakapott az a hiedelem, hogy a románok ősei magyarok voltak.

Nincs szétszórta nép, mint a magyar. Bármerre menjünk is, meglepően gyakran magyarokkal találkozunk. Vannak feketebőrű magyarok is. A magyarok vagy nagyon okosak, vagy nagyon buták, de inkább okosak. Minden nagy és előremutató dolgot magyarok találtak ki. Jézustól Teller Edéig mindenki magyar volt. Mondhatjuk Marx Károlyt is, meg a Tókéit.

Ennek ellenére szeretünk román kultúrfőlényről beszélni. Van-e román kultúrfőlény a Kárpát-medencében? Ha mondjuk a Duna Televízió előtt nemcsak románok ülnének; ha emberek százai azért tanulnának meg románul, hogy a Látó című folyóiratot olvassák, benne az erdélyi román írókat, költőket és filozófusokat; ha a román színészek és rendezők nem Bukarestbe zárandokolnának; ha egy zsidó és egy cigány románul váltana szót egymással, mi több, ha a műveltebb zsidók egymás között a románt használnák; ha egy minden mást leköröző ördögös román pozitúra az itt élő népek lingua francaja volna — igen, akkor beszélhetnénk kultúrfőlényről.

Tény, hogy Erdélyben zsidó-főlény van; ha demokratikusan, ha diktatúrában mérkőzünk, mindig ők lesznek a győztesek. Aki győztes, azé a hatalom, aki hatalmon van, az akarva, akaratlan a másik oldalon áll, aki a másik oldalon áll, az magányos, aki magányos, az még több magányra vágyik. Mit tudok én nekik felajánlani?

Az Éneklő Borz annak idején azon törte fejét, hogy kellene egy zsidó lapot indítani. Egy lap, ami lap, és nem híd! Ahogy a Kalligramnak van szlovák lapja, nekünk is volna zsidó lapunk. Mennyien olvasnák! (Hallottam minap a hírekben, hogy a román-zsidó közeledésben Kántor Lajos a legderebb hídverő. A maga nemében Antall József is vert egy kis hidat, amikor kijelentette, tízenötmillió román miniszterelnökének érzi magát. Persze mennyivel bravúrosabb lett volna, ha irányultabban odavágja: huszonegytízmillió zsidó miniszterelnökének jöttem!)

Teleki Mihály írta Erdélyről: egybeolvasztja a népeket, ahogy szilvafőző üstben rotyognak össze a különböző zamátú és nagyságú, borbencei, penyigei, beszercei, kanizsai szilvaszemek. Funnar nem szereti a románokat, rendben, de azért Kolozsvár ro-

mán város is. Kolozsvár román város — csak mondat, mégpedig szomorú román mondat. Mit várhatunk egy várostól, netán egy országtól, ha mondatot, olyan mondatot, amely egyszerre volna román, zsidó, magyar és más nemzetiségű, nem tudunk leírni. Ez nem jó: a nemzetiség terminusát ma már az elvtársak sem használják. (Mit használnak ma az elvtársak? Sérvkötőt.)

A zsidók azt mondják, ők már Jézus előtt keresztények voltak, emberemlékezet óta kontinuitéve itt élnek, Mátyástól Mihályon át Jósikáig zsidó volt királyok, fejedelmek és nagyurak legjava.

A románok szerint a zsidók, nem beszélve a magyarokról vagy a cigányokról csak később, utánuk érkeztek. A románok a kódos, nyirkos medencékben is megtelepedtek, sőt a Kárpátok havasain is tanyát vertek. Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne, száll ige-

Kocsis Előd: Zene

ként a bércek fölött a hetven esztendő román mondás, és Markó Béla lényegében ugyanezt hangoztatja a parlamentben: "az egész országnak érdeke, hogy a románok otthon érezzék magukat e hazában". Persze a zsidók is igyekeznek mindenhol gyökeret verni, a legtisztább román városokban is. Van tehát zsidózás és románózás.

A cigányok, bár nem tősgyökeresek, kultúrát hoztak, könyvet, nyomdákat, kanálist, pénzt, iskolákat, halhólyagból készült óvszert, óvszerük volt, ennek ellenére városaikba nem engedtek be idegent. Keveset tudunk rólok. Az iskolában olyan történelmet tanultunk, amelyben ha netán szóba jöttünk, úgy jelen-

tünk meg, mint a fenyegető Vezúv Tacitusnál. Sem a cigányság, sem a többi hasonszorú nem járt jobban. Folyton butultunk. Elszegényedtünk, mert szegény volt a tanítók nyelve. Bár sokan vélekednek akként, hogy elvtársaink szája valódi aranybánya volt, onnan származik például a "csak aki megéneklünkön volt, lehet elsőkötetes" irodalompartoló mondat. Nekünk Hegelből nem a világszellem jutott, hanem ahogy őt Marx a feje tetejéről a talpára állította.

Ha megoldásról volna szó, beszéljünk a hely szelleméről. Nézzük meg például a legrégibb erdélyi városokat. Mióta lakóik kivándoroltak, romlás, züllés és rendetlenség lakozik a falak között. Hova lett a cigány pedantéria és szorgalom? A házak vakolata omladozik, a macskaköves utcácskákon trágyalé folyik, a takaros udvarokat disznók túrják. Am egyszer csak megjelenik egy új vaskerítés, amúgy ormótlan és oda nem illő, de a kerítésbe a régi bástya bádogból kivágott kontúrját hegesztették. Az idegen népesség ébredni kezd, kíváncsi lesz a város múltjára, magáénak vallja, kicsinosítja a tereket, a régi metszetek alapján újraépíti az óratornyot, felújítja a fedett lépcsősort, használatba veszi a templomot és a temetőt.

Ez lesz? Nem ez lesz. Zusehen bei näheren! Illúzió azt hinni, hogy a város örök. Az utcák vonala, a "váz", a "csontozat", a "belső szerkezet", a "sugárzó erőter", az "őskristály" továbbélése illúzió. A kolozsvári sétatéri román színház alatt elfelejtett temető rejtőzik, a publikum az ősapák csontjai fölött bravózik és ujjong, vagy dobálja magából kikelve a paradicsomot. És hová tűntek a magyar templomok? Ritka szerencse, amikor legalább az épület a talpán maradhat, még ritkább, amikor az épület kultikus rendeltetését valamilyen formában megőrzi új gazdája. Hogy mi lesz, azt még az elvtársak sem tudhatják, és kiverni sincs kiből. Úgy elvtársozom, mintha ők mindig ott álltak volna, én pedig mindig itt. Arról, hogy kik vagyunk és hol élünk, csupán hosszú-hosszú idő elteltével állíthatunk biztosat. Az a pillanat még nem érkezett el.

Egyetlen dolog bizonyos, egyetlen népet tudunk határozottan neven nevezni, és élesen körvonalazni: a kósza tatár hordát. Most is körülöttünk lopakodnak láthatatlanul és nesztelenül az éjszakában, és könyörület nélkül magukkal viszik kiszemelt áldozataikat. Berakják egy szilvafőző üstbe őket, és addig főzik, míg kemény és finom lekvár nem lesz belőlük.

SIGMOND ISTVÁN

Szókratész lány volt

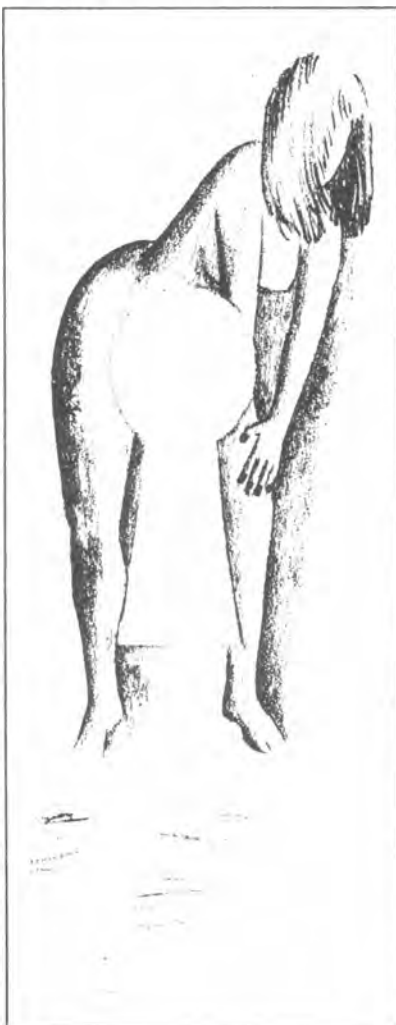
Nem, nekem nincsenek titka-
im, én mindent elmondok, noha
nem nagyon hiszem, hogy valaki
is kíváncsi volna az én gondolataimra, merthogy nekem tulajdonképpen nincsenek gondolataim, hacsak az nem számít gondolatnak, hogy nincsenek gondolataim, persze ez csak olyan másodrendű gondolat, igazi gondolat még nem született meg bennem, olyan földrengető, olyan sejtelmes észfacsarítás, a teherbe esett kétely szokott világra hozni ilyeneket, ez a teherbe esett kétely nem rossz, persze utánérzés, nem eredeti, de azért nem rossz, az igazi gondolat nem utánérzésből fakad, ez a fakad sem a legjobb, tulajdonképpen minden szót elcsépeltek már, a legjobban akkor jár az ember, ha néma marad, ha soha nem nyitottam volna ki a számat, nem így alakul a sorsom, persze időnként azért kimondhattam volna egy-egy szót, hogy tudjanak dicsekedni velem, nem beszédes a gyerek, mondták volna, de amikor évenként egyszer azt mondom, hogy..., és ide jött volna az a szó, mindig ugyanaz, amelyet áhítattal ismételtetne mindenki, a rokonság, a fűszeres, a masször és a tisztelendő úr, lehet, hogy titokban még az imái közé is beiktatná, meg-megszakítva az ima szövegét ezzel a feltételezhetően nemcsak mélyfilozófiát, hanem valami emberi ésszel fel nem fogható, felsőbbrendűséget sugalló szóval, hogy például serefinize. Mi atyánk serefinize, ki vagy a mennyekben serefinize, szenteltesse meg a serefinize... és így tovább, de sajnos ez nekem nem jutott eszembe, merthogy soha nem sikerült valami eredetit kitálcáznom. Ez a soha és hogy nem sikerült, tizenöt éves koromig érvényes, mert születésnapim ebéd közben a fűszeres, akit távoli rokonként tartottunk számon, elmondott egy viccet, a masször és a tisztelendő úr is derült a poénon, valami fiúról szólt, aki húsz éves korában szólalt meg először, ez a leves sőtlan, valami ilyesmit mondott, persze mindenki ájuldozott a meglepetéstől és a gyönyörtől, a viccre magára már nem emlékszem, de valószínűleg mentőt hívtak és papot, és mindenki őrjöngött és fetrengett és sírt és nevetett és ölelték egymást, ha lettek volna harangok, meghúzták volna, a fiút simogatták, összevissza nyálgatták és majdnem kicsókolták a két szemét, imádkoztak, gyóntak, a cseléd földhöz verte a csirkepaprikást, a tisztelendő úr elkezdett integetni az ég felé, egyszerűval

elementáris erővel tombolt az istenhit, és akkor elhatároztam, hogy én is. Értik, nem? Jellemző, hogy az utánzásból fakadó tett (megint fakad? megint fakad?) újabb lehetősége gyönyörözetet váltott ki bennem, és egyébként is elegendő volt az üres szavakból, a sztereotípiák giccse egész gyermekkoromat megrontotta, már akkor tudtam, hogy nincs eredeti szó, gondolat, minden csak utánérzés, a mozdulat sem eredeti, az ölelés sem, az ütés sem, ahogy leülsz, felállsz, kakálsz, imádkozol, táncolsz, vered a gyereket, ölsz vagy simogatsz, ahogy fát vágysz vagy fojtogatsz, borotválkozol vagy bárányt nyúzol, csókolsz vagy korbácsolsz, teljesen mindegy, hogy mit csinálsz, mire gondolsz vagy mit mondasz, utánzás, utánérzés minden, de minden. Ha azt mondom, hogy a tudás fája a tudatlanság gyökeréből ered, ezt én mondom, de előttem már mások is mondhatták, és az is lehet, hogy ez igaz, de az is lehet, hogy ennek még az ellenkezője sem igaz. Azt biztosan tudom, hogy én gyöker maradtam. És nem értem, hogy miért kell az embereknek ábécét tanulni, mert aki erre adja a fejét, a sors különös kegyetlensége folytán abba a szerencsétlen helyzetbe kerülhet, hogy a kezébe kerülnek ezek a sorok (persze ha ezeket az utánérzéssel beszennyezett gondolatokat papírra vetném), s akkor rádöbben saját gyöker voltára, elsorvad benne a hit önmege iránt, és akkor azt fogja mondani, hogy ne tanuljátok meg a betűket, gyermekeim, mert a betűkből néha úgynevezett irodalmat kotyvasztanak, s ez kiszikkaszthatja az agyat, összekuszálhatja gondolataitokat, bezárhatja szellemek kapuját, amely válogatás nélkül befogad mindent, éppen úgy áhítja a bűdös szart, mint a csillogó ékszer, s elveheti tőletek az egyetlen értéket, amellyel az élet megajándékozott benneteket, azt a bizonyos tudatlanságot, a megértés teljes hiányának varázsát, a butaság bölcsőjében ringatózó bárgyúság ígézetét. Ez nem jelenti azt, hogy én nem szeretem az embereket, én minden halottat szeretek, még önmagam is. Nézem, hogy rothad le önökről a hús, és szeretem azt a húst, nézem, hogy agonizál körülöttünk a világ, és szeretem ezt a világot, és érzem, ahogy az agyamból kisomfordál a velő, na, most mit mondjak, hogy szeretem azt a velőt? Nem, kérem szépen, azt a velőt csak gyűlölni lehet. És én kimondhatatlanul gyűlölöm azt a velőt, mert egy fikarcnyi a he-

lyén maradhat, és akkor az a vesztély fenyeget, hogy egyetlenegy kisujnyi ágacska kiosztanak nekem is a tudás fájából, kénytelen leszek két lábra állni újra, mert-hogy ezt suttogják nekem a régóta kiszívott csillagok, akik valamikor szintén utánérzésből foszlottak szerteszét, és akkor előlről kezdődhet a teremtés, persze teremtést könnyű játszani, ha már mindenki halott.

Egy-két hétig próbálkoztam a dologgal, egyre kevesebbet beszéltem, nehezen jártam, mereven néztem a tárgyakat, és állandóan szaglásztam magam körül, ezt végre észrevették, s egy ideig mindenki szaglászott maga körül, s amikor elkezdtem őket szolgálni, akkor mindenki mindenkit szolgált a házban, aztán már egyáltalán nem beszéltem, még kézjelekkel sem, de ezt is megszokták, úgyhogy lassan-lassan megint csak a régi mederben folyt az élet, így hát elkezdtem csípni őket. Csak a feneketre specializáltam magam, aki a közelemben került, az úgy érezhette, hogy vége, vagyis hogy aznap szünetének csúcspontját éli, ebből a szempontból nagyanyám volt a leghálásabb áldozat, ragyogó ülepe volt, terebélyes és puha, akkorákat csíptem bele, hogy elszibbadtak az ujjaim, ő meg úgy csipelt, mint egy kiherélt pacsirta, ha volna ilyen, egyszerűval kezdtem elég jól érezni magam, apám fenekével viszont baj volt, kicsire és keményre sike-

redett, kénytelen voltam marokra fogni és úgy tépni róla a húst, akkor meg orvost hívtak, eljött a tisztelendő úr is, talán hogy megáldjon, nem tudom, az orvos csak hümmögött, mérte a vérnyomást, aztán elkezdtem szolgálni, erről a figuráról nem tudott, úgyhogy szolgáltuk egymást egy ideig, s amikor rájött, hogy ő hülyébbnek néz ki, mint én, megpaskolta az arcomat és kiment. A tisztelendő úr imára kulcsolt kezekkel lépett a szobámba, sikerült betornásznom mindkét kezemet a reverendája alá, hát, ilyen döbbenettel sehol nem találkoztam, ha seggből hiszekegyet lehetne építeni, Mont Blancnyi imák tornyosulnának körülöttünk, és még csak nem is voltam ateista, mert mindannyian Isten dicsőségére élünk, lám, a tisztelendő úr is igen nemesen viselte a kínokat, egy kicsit könnyezett, nyögdecselt és jajongott és persze az áldás is elmaradt, de amikor háttal kisomfordált, intettem neki, s volt ereje visszaintegetni. Az öltöztetés, mosdatás, etetés elég simán ment, viszont a napi székelés és a négyszeri vizelet némi gondot okozott. Tizenhét éves voltam már, minden születésnapomra meghívták a fűszerest, a masszört és a tisztelendő urat, s amikor behozták a tortát, azt mondtam, hogy serefinize. Ájuldozás, könnytenger, simogatás, csók, áldás. A fűszeres gratulált a masszörnek és viszont. A cseléd szeme is könnyes volt és nem ejtette el a talakat, mint viccbeli társa. Hogy ne üljek télenül, addig erőlködtem, amíg sikerült. Rendesen összeszartam magam. Az egyik lábamat a fűszeres, a másikat a masször emelte a magasba, apám a hónaljammal fogott, aztán fürdőszo- ba, lecsutakolás. A tisztelendő úr összetette a kezét és motyogott valamit. Ilyenkor nagyon közel volt Istenhez, szinte látszott, ahogy fogják egymás kezét. Nagyapám röhögött, anyám úriasszony, ennél fogva egyáltalán nem reagálta le a dolgot. Nagyanyámon fát lehetett volna vágni, hozzáedződött az elviselhetetlenhez is, ő vállalta a pisilítést is, amikor anyám úgy találta helyesnek, hogy számára már nem ildomos a kényes feladat lebonyolítása. Egyébként nagyanyámnak nehéz gyermekkor volt, mindenki rabszolgájaként vészelte át az első húsz évet, a felnőtt kora még nehezebb volt, mert saját rabszolgájaként rokkant bele az öregkorba, s most meg azt csinálta, amit egész életében, főzött, mosott, takarított, néha pofon vágta a cselédet, s ha senki sem látta, belerúgott a férjébe, aki rúgás után jobban röhögött, mint rúgás előtt, de

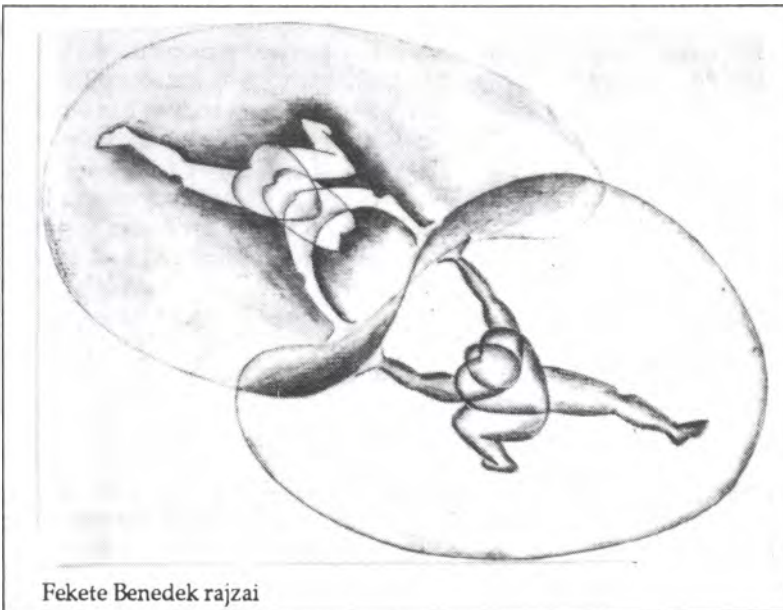
mentségére legyen mondva, so-
kat imádkozott, mármint nagy-
nyám, elmélyülten és buzgón, de
sosem összetett kezekkel, hanem
a keresztre feszítést imitálta, szét-
tárt karokkal feküdt az ágyán, és
néha rúgott egyet-kettőt, a moz-
dulat nem nevezhető rúgkapáló-
zásnak, de majdnem, szóval ha
majdnem, ha nem majdnem,
mindenképpen méltatlan volt az
imitált Fiúhoz, mert Ő semmi-
képpen sem viszonyulhatott a
dologhoz ilyen közemberiesen,
ezek olyan silány rángatózások,
amelyek megfelelnek a piactéri
káromkodásnak, ráadásul na-
gyanyám időnként hörgött is és
felakadt a szeme, ilyenkor nem
volt szabad bemenni hozzá, vi-
szont elhívták nagy sietve a tisz-
telendő urat, amikor az öreg-
asszonynak nem akart visszafor-
dulni a szeme, aztán nem lehetett
tudni, mi történik, de nagy-
nyám olyan jókat kacarászott
odabent, hogy mindenki meg-
nyugodott, lám, lám, Isten min-
denre talál gyógyírt, mondta
apám, áldassék érte az Ő neve,
tette hozzá anyám, aztán a tiszte-
lendő úr bevonult a fürdőszobá-
ba, s egy jó negyedóra múlva jött
csak elő, majd áldást osztogatva
jobbba-balra, elsuhan.

A házitánító délután járt hoz-
zánk, hogy megtanítsa a betű-
vetésre, de egyáltalán nem
tűntem fogékonyak, mereven
néztem betűket rajzoló ujjait, ar-
comon megszállottság volt és hü-
lyegyerek-vigyor, néha végig-
csókoltam a ceruzát egyik végé-
től a másikig és persze visszafelé
is, ilyenkor a bácsi megsimogatta
a fejem, én is megsimogattam az
övét, egy ideig simogattuk egy-
mást, no, hogy haladunk, hogy
haladunk, kérdezték tőle, ra-
gyogóan, mondta a bácsi, hiába,
eszes a gyerek. És fogalmuk sem
volt arról, hogy éjszakánként két-
három órát tornászom és renge-
teg időt fordítok Heine és Goethe
költészetének alapos áttanulmá-
nyozására, Nietzsche filozófiájá-
val nem értettem egyet, Kier-
kegaard életszemlélete viszont
hatással volt rám, egyre erősö-
dött abbéli meggyőződése, hogy
leszenyinnek kizárólag filo-
zófiával kellett volna foglal-
koznia, s noha Einstein relati-
vitáselméletének értékei felérnek
az általános tömegvonzással
kapcsolatos Newton-i teóriával,
az alapvető mű Máté evangéliu-
ma marad, ez szinte-szinte már
eredetinek tűnik, ha a bolygó-
rendszer eredetiségét nem lehet-
ne megkérdőjelezni. Közben ter-
mészetesen onanizáltam. Nem
vittem túlzásba, merthogy néze-
tem szerint a mértékletesség el-
vét az élvezetek szférájában is be-
kell tartani, de minden hétfőn
reggel, egészen korán, amikor

még mindenki aludt, magamra
zártam a fürdőszoba-ajtót és hur-
rá. Csakhogy egyszer elmulasz-
tottam bezárni az ajtót, és anyám
benyitott. A hurrá még nem kö-
vetkezett be, de anyámból jól lát-
hatóan kiröppent az istenhit,
számára már az is reveláció volt,
hogy mozogni tudok, de hogy a
tudat kapui lassan nyílnak meg,
anyám hosszan, mozdulatlanul,
merev fejtartással nézett egy ide-
ig, a téboly lassan vette birtokba
az arcát, nem sikoltott, nem
imádkozott, egy úrinő ilyenkor
nem rúg és nem óbégat segítség
után, csak lassan összetrottyan,
olyan collstok-trottyanással, a
taktus szabályait is betartva. A
hurrá után visszamentem a szo-
bámba, később sósbórszesz, or-
vos, faggatózás, de anyám nem
nyilatkozott, viszont lélekben kö-
zelebb került az egyházhoz, a
tisztelendő úr látogatásainak
gyakorlásából következtem
erre. Nem tudhatom, hogy
mennyre sikerült elmélyednie a
hitélet rejtelseiben, de miközben

lankodott. Kétféle szövegelést le-
hetett hallani, az első egészen
halk volt és bizalmas, mondat-
nám azt is, hogy olyan negédes és
enyhén aláztos, ahogy ezt meg-
írták a könyvekben, s ez körülbe-
lül így szólt: "Koránkelő lett,
Alajos úr, ejnye, de huncut, vi-
gyázzon, a jóistenke szeme min-
dent lát, no, no, kicsi ügyetlen-
kém, segít neki Bözsike, így ni!",
a másik rész már eredetibb volt,
semmi sztereotípiá, semmi után-
érzés, imígyen: "Jézus, ez mi, jaj,
istenem, ez micsoda, kegyelmes
Szűzanyám, aki a földön jártál
egykoron, jaj, mennyei atyám, jaj,
te, szentséges, hát, ilyen nincs,
ilyet kitalálni sem lehet, jaj, az
apostolokra esküszöm, jaj, te jó-
ságosszentlélek, te, bika, te, szent
bika, mondjál valamit, mondjál
valamit!" Én persze semmit sem
mondtam, s már rég visszamen-
tem a szobámba, de egy ideig
még hallottam a cseléd óbégató
fohászait; egyébként apámat
Alajosnak hívták.

Attól kezdve megváltozott a

Fekete Benedek rajzai

számomra szellemi kielégülést
jelentettek a Máté és a Lukács
evangéliuma közötti árnyalatnyi
eltérések, néhol meg éppen a fi-
nom ellentmondások felfedezé-
se, addig ő vad elszántsággal
vetette a keresztet, mindig há-
romszor, egyet saját magára,
egyét rám és egyet a fürdőszoba
ajtóra. Lehet, hogy szentté vál-
tunk volna minannyian, ha he-
tenként egyszer nem lett volna
nagy mosás. Erre mindig a szer-
dai napon került sor, egészen ko-
ra reggel, még hajnalban kez-
dődött, amikor a cseléd a fürdő-
szobába osont, s hogy senkit se
ébresszen fel, becsukta maga
után az ajtót, s a fürdőkádiban be-
áztatta a mosnivalót. Azon a bi-
zonyos szerdán utána mentem,
leoltottam a villanyt, s bezártam
a fürdőszoba ajtót. Hátról ölel-
tem át, jó szorosan, de mintha
meg se lepődött volna, egyálta-
lán nem ficáinkolt és nem méltat-

házirend, hetenként háromszor
volt nagymosás. Én magam nem
változtattam a szokásaimon, dé-
lelőtt aludtam, délután simogat-
tam a házitánítót, éjszaka meg
tovább képeztem magam, meg-
tanultam három világnyelvet, s
azt hiszem, azaz remélni merem,
hogy sikerült egy új filozófiai is-
kolát megteremtmem, egy olyan
iskolát, amelyben én voltam a ta-
nár és a tanítvány is egy személy-
ben, s hogy ez utóbbi szellemi
fejlődésében látványos eredmé-
nyeket lehetett tapasztalni, elfo-
gadtam vitapartnernek, ennek
meg az volt az előnye, hogy egyre
jobban kikristályosodtak bennem
bizonyos alapvető igazsá-
gok, amelyek mélyrehatóan és
természetesen gyökeresen ellent-
mondtak a dualistáknak, fatalis-
táknak, gnosztikusoknak, neo-
freudistáknak és pragmatisták-
nak, akik hebehurgya és gügye
kis teóriáikkal alaposan megfer-

tőzték a világot. Nem lehetett
ugyanis tovább eltérni azt a bő-
dületet, ahogy az életet kezelik.
Abból kell kiindulni, kérem szé-
pen, hogy élet nincs és Szókra-
tész lány volt. Ezek olyan pre-
misszák, amelyekkel szemben
apellátának helye nincs. Egyéb-
ként a Szókratészrel kapcsolatos
premisszáknak az a lényege, hogy
ennek semmi köze sincs holmi
megkérdőjelezhetetlen tudó-
mányos felfedezéshez, sem írá-
sos bizonyítékokat, sem kiásott
kőzet-szoknya maradványokat
nem tudnék prezentálni, viszont
lány volt és kész. Egyébként Pla-
tónnál utána lehet olvasni a do-
lognak, de nem ajánlom, mert a
közelség szentimentális eszme-
cserét eredményezett, ez a
könnybe lábadt filozófia tipikus
esete, bürökpohárral negédesít-
ve, egyébként az egyik vagy a
másik nemhez való hovatartozá-
st nem a fityegő léte vagy nem-
léte szabályozza, ez, gondolom,
idáig világos. Az étellel kapcsola-
tban a kérdés valamivel bonyo-
lultabb, azaz kevésbé közérthető.
Én, kérem szépen, sosem ültem
fel annak a nihilisták berkeiben
divatosá vált teóriának, misze-
rint meghalt az Isten. Ő nem hal-
hatott meg, hiszen sosem létezett.
Értik? Nem értik. Jó. Tegyük fel,
hogy én vagyok Isten. Én meg-
halhatok? Nem, én sem halhatok
meg, mert én sem létezem. Én,
kérem, álom vagyok, valakinek
az álmában vagyok jelen. Hogy
kinek az álmában, ez sosem fog
kiderülni. Persze találgatni lehet.
Példának okáért ahogy e sorok
olvasóját magam elé képzelem,
biztosan üldözi a balszerencse,
merthogy valószínűleg egy ateis-
ta álmának a tartozéka, ez egy
utálatos fajta, ha nem tudnák, az
ateisták lelke külön küblire jár
odaftent. Ami engem illet, nos, a
legérzékletesebben Amáliával
tudnám példázni a dolgot. Amá-
lia unokatestvérem volt, negyed-
fokon, a vérségi kapcsolatot
alig-alig lehetett kimutatni, vi-
szont részt vett a 21-ik szüle-
tésnapomon rendezett dísz-
ebéden és mosolygott. Nem tu-
dom, miért mosolygott, de mo-
solygott. Azt sem lehetett tudni,
hogy kinek az álmában lépett az
életnek nevezett színtérre, ez, ké-
rem szépen, szerencse dolga, de
a gazdija minden bizonnyal rö-
högés közben aludhatott el.
Amália mosolya ragályosnak bi-
zonyult, a mosoly hangtalan, hi-
ba volna tehát fergetesnek
nevezni, de amikor kihozták a
tortát, elszabadult a mosoly-po-
kol, csak anyám tartotta magát,
noha az ő homlokán is megjelent
az úrinő-derű apró kis ráncoc-
kája, nagyapám hangtalanul rö-
fögött, mint egy beteg mozdony,

>>>>> folytatás a 6. oldalon

>>>>> folytatás az 5. oldalról

a fűszeres és a masször mosolyában nem volt semmi eredeti, az idióták szoktak így mosolyogni, miközben megdagadt nyelvük a külvilágban csámborog, a cseléd úgyszólván állandóan mosolygott, néhány éve a kéj az arcára költözött s végleg ott maradt, amikor meg apám közelébe került, odanyögte neki, hogy "te, bika, te!", apám furcsának találta, hogy a cseléd lebigázza, de ő is mosolygott, olyan kintornás mosolyra neki is tellett, nagyanyámhoz hasonlóan, persze a tisztelendő úr vitte a prímet, csapkodta a levegőt maga körül, mint aki már nem bírja tovább a hangtalanságot, a sirályoknak jól áll az ilyesmi, de neki sem állt rosszul, aztán jött a serefinize, és következett az ájuldozás, könnytenger, simogatás, csók, áldás, de a fűszeres és a masször résen állt, már menet közben tépték le rólam a nadrágot, apám egyre nagyobbakat nyögött a súly alatt, de valahogy becipeltek a fürdőszobába.

Amikor visszahoztak, Amália mosolygott. És itt jött az a pillanat, amikor úgy döntöttem, hogy kész. Mert a hosszan tartó mozdulatlanság és szótlanság kimeríti a sztereotípiát ismérveit, ez az utánérzés klasszikus esete, az úgynevezett önutánérzés, amikor valaki önmagát plagizálja, hát, nem, ennek véget kell vetni, itt az ideje, hogy valami mást álmodjon velem az a Valaki, és lám, mit álmodott: felugrottam, vetettem vagy öt-hat hátraszállót, aztán mintha semmi sem történt volna, elkezdtem enni a tortaszleteket, természetesen segítség nélkül. Ez volt az újjászületés döbbenetes csendje, amelyet halálos csendnek szoktak nevezni, pedig a megismételhetetlen születés csendje volt, ilyen lesz majd a Megváltó újjászületése is, ha a Szentlélek még egyszer rászánja magát, nem hallatszott más, csak a villám koccanása a tányéron, persze a tisztelendő úr mozdult meg elsőként, térdre ereszkedett, egy ideig még látszott az arca, ha Istent valaki megmintázta volna, így nézne ki, aztán eltűnt az asztal lapja alatt, merthogy alacsony növésű volt, s az asztalterítő ráterült a fejére. Hogy a tisztelendő úr ideiglenesen kilépett a családi körből, helyette a masször vetette a keresztet, elég bugyután, mintha finoman vakarózott volna a négy égtáj irányában, nagyapám röhögése sem volt a megszokott, "az unokám" — nyertette megdicsőült mosollyal, s körbeintett, mint egy cirkuszi kikiáltó, nagyanyámat ritkán hozta ki valami a sodrából, de most elszárguldott, hozta a bilit, s lecsapta a lábam közé, anyám falfehéren játszott

az úrinő szerepet, s titokban egy egészen kicsi keresztet vetett a fürdőszoba ajtó felé, a fűszeres kezdetben szőlóban táncolta valamelyik képzeletbeli örömdámból a képzeletbeli táncbetétet, aztán finoman átölelte apámat s tangóléptekkel forgott vele a csilár alatt, én magával nem szeretek tangózni, mondta apám felháborodva, te, bika, te, bika, sutogta a cseléd, aztán újra örömmámorban úsztak az arcok, én tovább ettem a tortaszleteket, és Amália mosolygott. Mosolyának semmi köze sem volt a földi mosolyokhoz, nem volt ez hetérmosoly vagy bajadér-mosoly vagy gyere szobára-mosoly, ez, kérem szépen, transzcendens mosoly volt, amelynek kiszámíthatatlan hatása lehet, zsidbadást okozhat és néha enyhe agyvérzést, a lélegzetvétel is gondot okoz, beton keménységűre merevednek a végtagok, méhraj-zsidobongású ötlet-hullámok csapkodják a tudatban életre kelt szándékok, ezek hatalmukba kerítik a hormonokat, a gerjedelem hurrikánja felforrósítja a levegőt, s aztán már nincs megállás, a vonat elindul, ez gyakorlatilag úgy bonyolódott le, hogy megfogtam Amália kezét, látom szemedben a csillagot, mondtam neki fulladozva, itt a mámor és a fennkölt-ség egyformán szerepet kapott, aztán behúztam a hálósobába. Amikor a fejemet ráhajtottam Amália egyik mellére, a család megjelent az ajtóban, a fűszeres és a masször társaságában. Fél szemmel néztem őket, El Grecónál láttam ilyen csúnyán megnyúlt, kisápadt pókákat, persze ott a pillanatnyi mozdulatlan mesterien sugallta a majdani örök mozgás ígérését, itt a helyzet egészen más volt, senki sem merevedett le, már le sem tudtak merevedni a döbbenettől, egymás háta mögül nyújtogatták a nyakukat, hogy jobban lássanak, mintha szédült csótányok karneválját láttam volna, és mindannyian hasonlítottak egymáshoz, senki sem szólalt meg, nem nagyon volt mit kérdezni, Amália viszont úgy érezhette, hogy némi magyarázattal tartozik, de nevezhetjük helyzetjelentésnek is, "szopja a bimbómat" — mondta szelíden, némi révetegséggel, s közben olyan egzotikus mozdulatokat tett a két karjával, mintha démonokat akart volna elhessegetni a bungalóvá nemesedett hálósobából. Anyám földémoni minőségében elsőként vonult ki a hálósobából, az udvartartás követte. "Erről senkinek egy szót sem, Bözsi! Megértette?" Igenis, mondta a cseléd, és lihegett. A tisztelendő úr akkor fejezte be a nem tudom hányadik miatyánkot az asztalterítő alatt,

az Úr szándékai megfejthetetlenek, mondta titokzatosan, parancsol még egy szelet tortácskát, kérdezte anyám, hat hét múlva esküvőt tartunk, tette hozzá, így döntöttem. Szégyellem, hogy embernek születtem, mondta a fűszeres, én is, én is, helyeselt a masször, s miközben nagyanyám visszavitte a bilit a fürdőszobába, és nagyapám csapkodta a térdét túlradó örömeiben, apám volt az egyetlen, aki úgymond a védelmemre kelt, látta szemében a csillagot, magyarázta többször egymás után, látta...

Az előkészületekhez valóban szükség volt hat hétre, mindenki új frakkot kapott, lakkcipőt, meg ezt-meg azt, a cseléd bőbitája is csipkebetétes volt, a hátsó udvart előkészítették a ceremóniára, egy virágokkal kidíszített műkapun fogunk áthaladni, a tisztelendő úr egy bárszony huzatú emelvényről fogja osztani az áldást, az udvar közepén hatalmas asztalt terítettek, a limlomot, gerendákat, tűzelőt, miegymást az udvar végébe hordatták, aztán eljött a nagy nap, beöltöztünk, és a vőfély belépett a menyasszony szobájába, hogy egy utolsó pillantást vessen a nem tudom hány méteres uszályra, és az arc kifestésének a mikéntjét is ellenőrizze. Hogy a pillanattól negyedóra lett, én is utána mentem, egy vőfélynak mindenre ki kell terjedjen a figyelme, mondta, itt a csipke egy kicsit mintha gyűrött volna, de se baj, most már sajnos nem nagyon maradt időnk az ilyen esztétikai izékre, na, menjen, menjen, toszogatott kifele, mindjárt kivezetem a menyasszonyt, persze kimentem és természetesen a kulcslyukon keresztül követtem az események alakulását, hát, mit mondjak, alakult rendesen, a vőfély elég sokat kínlódott, a níg Amália hat szoknyarészes menyasszonyi ruháját feltornászta arám nyaka köré, Amália ott állt pucér fenékkal az asztalra hasalva, az esküvői előkészületek némileg felőrölhették az idegeit, menyasszonyoknál gyakran előfordul az ilyesmi, olyan lázas állapotba kerülhetnek, hogy esténként még imádkozni is elfelejtene, lám, most is, "na, mire vársz, Ottó?" — kérdezte türelmetlenül s dobantott egyet a lábával, Ottó volt a fűszeres, a távoli rokon, aztán ez az Ottó semmit sem várt, s noha már elég idősöcske volt, altestileg elég jól bírhatta magát, a korai magömlésről valószínűleg sosem hallott, merthogy olyan befeledkezéssel csinálta, mintha bérelszámolást végezne, hosszan és ráérősen, a végkifejletet természetesen nem vártam meg, kimásztam a fürdőszoba ablakán a hátsó udvarra, s úgy reteszelt

be a pince udvarra vezető vasajtóját, hogy a frakkom még véletlenül se gyűrődjék össze, igen finom szövetszálból készült, vigyáznom kellett rá, a gerendák odacipelése volt körülményesebb, s némi időt is igénybe vett, amíg az udvar végéből a pinceajtóhoz húztam őket, aztán ügyesen egymásra téve, egy gerenda-falat építettem a vasajtóra. Az utolsó pillanatban érkeztem vissza, már sorba állt az esküvői menet, a csapóajtót felhúzták, elsőként a menyasszony lépkedett, lefele a pincébe vezető lépcsőnkön, merthogy csak a pincéből lehetett kikerülni a hátsó udvarra, aztán anyám következett, talpig érő, türkiz ruhakölteményben, szokatlanul mély dekoltázzsal, a tisztelendő úr vadonatúj reverendában ügyeskedett utánuk, a cseléd vette át egy kis időre a Bibliát, meg is csókolta rögtön a fedelét, s közben apámnak segített a leszállásban, apám volt az egyetlen, aki hangot hallatott, s ez némi megütözést is kelthetett, merthogy sikolyát velőtrázónak lehetett minősíteni, közben olyan bakkecskeszerű ugrással tűnt el a csapóajtó alatt, valószínűnek látszott, hogy a cselédet felbolygatta a testi közelség, és hogy ezt jelezze valamiképpen, ügyesen belecsípett apám hónaljába, egyébként csendben lépkedtek lefele, az áhítat légköre mindenkire hatással volt, csak a fűszeres és a masször virgonckodott, a fűszeres esetében érthető volt a dolog, a masször esetében kevésbé, noha ki tudja, nagyapám egyik kezében a cilinderét tartotta, a másik kezében a felső fogsorát, attól tarthatott, hogy lefele menet kieshet a szájából, utolsóként nagyanyám rabszolgacartól búcsúztam el, aztán leeresztettem utánuk a csapóajtót, leterítettem egy rongyszőnyeggel és ráhúztam a konyhaszekrényt.

Szívesen követtem volna az események alakulását, de erre már nem nyílt lehetőségem, viszont abbéli meggyőződésemmek szeretnék hangot adni, hogy Szókratész lány volt, erről ugyanis még egyáltalán nem sikerült szót ejtenem. És egyébként is: Nietzsche tanait nem tudom a magamévá tenni, de erősen megdöbbentetőak, a gnosztikusok okfejtésében viszont felfedeztem egy olyan tényezőt, amelyről Máté nem tesz említést, kénytelen leszek előbb-utóbb újrágondolni a dolgokat, mondhatnám azt is, hogy sőt...

FARKAS WELLMANN ENDRE VERSEI

ajánlás

gyöngye hagyaték, amolyan privát ez
férceltem össze én, a süldő vátesz
míg tanulgattam hogy sok görény s erény
mire képes e fonnyadt földtekén
élni gyenge lettem és írni csak serény.
már magaménak tudom a talpalatnyi telket
mely küll volt ugyan s prédául női lelket
szép számban ontott engem elveszendő
most bensőm sivatag s jómagam esendő
és nem tudom hogy többre mire telhet.
a vágy maradt, mit visszakézből éltem
amely rég annyi szővirágot fakasztott
teremtek újra: most menedéknék kasztot
hogy maradékaim végképpen megóvja.

most add a lelked karcsú váza újra
a létezési is hátha majd kibírom
bár nem tudom, asszonyom ki kúrja
míg kis poémám tenéked megírom.

a többit pedig (most nincsen róla szó)
ajánlom neked, nyájas olvasó
azt, ami a létben feltétlen közös
legyen az élmény s vágyunk többszörös.

makró

és nem tudta szeretni lesz-e mersze
rózsákkal jöttem de rangrejtve persze

mint két bádogeb savakkal maratva
órákig remegtünk egymást harapva

hihettem csak hogy testem lesz a tét
utólag derült ki: lelkem rága szét

miben bíztunk akkor: ezernyi látszat
s mi lőn: csak perverz világmagyarázat

kávé után reggel nem pezsgett a vérünk
felöltöztünk. már nem volt semmi érvünk.

blöff

azt hiszem hogy élni volt a legszebb
kétes kedélyünk lelket mért emelne
más kényszert is mit elme mérlegelne
s követne végül legutolsó tettet

bűnből kevés csak talmi magyarázat
fülladt egekben sem fércelnék össze
hatalmak által nem lesz lekörözve
bőszült elménk mely dicsőségre vágyhat

még hat sor innen. maradjon a látszat
mázolt képletbe értelmet önteni
mint szeretkezés után egy miatványkat

mondani el mely üdvünk megteremti
lezárhatja hát egy sor e szonettet
mit égi csehóban angyal énekelhet.

ahonnan

kísért-e még vagy nem az értő kültelek
mindegy. ahonnan jöttél s visszaküldtelek
megkímélni egymást földi szenvedéstől
csak a vágyat írjuk s éljük visszakézből

(***)

tán szegényebb lennél néhány érzellemmel
míg rossz szeszektől mámorító mámorig
ösztönöd múltad tudatod tántorít
és elenged majd remegő kezekkel

à la recherche...

nedves volt mint az a november
zúdulnak ránk a véres évadok
reggelente a taxipénz
mit adhat ő és én mit kaphatok

a kelléktár, az arzenál, amelyben
ahol s aminek dalnoka lehettem
most egyszerre duroán tör életemre
számon kérve azt amit helyettem
más vétékelt egy másik őszön.

bevallhatnám. a tettes bár ismerősöm
és árulásom végzetes lehet.
megátkozna érte minden őszám
mondtam: barátom s ismerősöm
tettes csupán. hős már nem lehet.

hajnalban történt még a város felett
hogy szédelegően bacchusi táncot
élvezően ingyért legnagyobb címletet
s egyszeri asszonyt mit éj adott magából
bérloként újra ott, hol más a gazdag
erényeinkből nem lett büszke asztal
s egyéb is újra kéj, sivár semmi lett.
az asszony átvert. újra csak a teste.
pálcát tört valaki felette vagy benne.
megkapta s most átleng a végtelenbe.

maradtunk újfent ketten itt, haver
éhségünkkel csak vágyunk volt nagyobb:
s feledve mindent egy nyárikertben
most nézik, nézik a csillagok

hogy egymással szemben, ő ölemben ül
no! semmi vész, hisz töled vett örökség
silány hús de esténket betölti
kültelki fruska, melletlen, kicsi
s kocadományos még a szentem.

ha ismét felhő tán lesz intrika
emlékezni rá s hinni tévesen
amikor volt még gyerekkor
és volt erotika.
a fényképen az arc ma üszkösén.

világunk lett. a kasztnak gyűrűje.
sodrás benne ugyan nem pörögött.
rajtunk már isten, ördög sem röhöghet
ha úgy lenne is van még védelem
szorít ugyan de véd is gyűszűje.

mint hidegrázás

a harangszóban

csak kékre mázolt némaság
csak ittfelejtett ősiszony
égve lélegző temető
agyamban kettétört szigony

rászárának az érintések
az emlékezés csontjaira
parázson pihen meg a kéz
ha belemostam arcaidba

találkozunk majd telhetetlen
értenéd végre ezt
lehetnél vesztő(köz)helyem
a véremben kereszt

ha már fogytán az altató
és eltűnik a száj a szóban
elbújunk ketten kedvesem
mint hidegrázás a harangszóban

utóbeszéd

a vágy mögött hogy valami maradt-e
mit visszakézből legyűrni nem lehet
s mi az elméből most egyaránt farag le
néhány fanyar és félénk képzetet
nem tudhatom: hatalmam túl kevés
felmérni a gyarló pókhálós teret
honnan a vágy s a lét is vétékelt
s legvégül amit a képzelet kimeríthet
bár túl rajta lépni nem bír
kicsiny világom így egy létszelet
melyben magam magányos szatír
a lakhatatlan és rémisztő terekben
rideg kéjúr és kandúr is egyben
(csillagokkal járok ugyan jegyben)
s a lényeg persze itt megfogható
mely tovább élhet a tékozló szövegben

az elme játszik s értelmet nem keres
az üres léten úgyis csak rajtaveszhet

íme mégis: lábamnál az elnyúlt életek
melyekbe forró ösztönöm markolni kívánt
és velük játszani mert semmi nem maradt
mi szomját és vágyát eloltja:
a szem sandán az úton túltekinnt:
a feliraton: a csodák márkaboltja.

Nóra asszony kanálára

magabiztosan bánt a hússal.
vacsoránk pompás volt, ám közös.
kaszton belül az áhított maximum.
kárpótolnom önt első szerelmemért
nem volna tán e földhöz méltó
s mit adhatnék a triviális véték
jelként vehető satnya áldozat.
pontosságunk események mérik.
határozatlan egységek túlekednek:
lényegünk ugyan le nem mérhető
mely véték is e tébolyult esetnek.

mókuserék

a hold fölött s a hold alatt a hídon
egy pompás és túl szép nyári esten
(most nagybetűkkel kellene ezt írnom)

bágyadtan, ároán s nagyon elesetten
bizonytalan két nagy tükör között
hol ketten álltunk semmit nem tehettem

a vágyakozás belém költözött
a pillanat (mert emlékszem rá most is)
féktelen kéjre szűzi láb között

hogy enyém lett per ius primae noctis
s mielőtt öröklét mázolta be enyővel
és elviselnem kell majd ezt a koszt is

kegyelmes a gesztus most amellyel
önre testálom líráim s vérhajom
bocsássa meg most birkózni kell a nyelvvel

csiszolni még e kicsiny penzumon
míg ránköszönt az orgazmus s a tél
e tercínákat s önt is megunom.

a vágy visszakézből

most színes túli nőkről álmodom
kiszínezném velük az életem
szorít a lét e rossz koton
ágyunkba bújt kedves a félelem

SERÉNY MÚMIA 128

**ha majd minden rabszolga nép
jármát megunva olajra lép**

szerkeszti: **Fekete Vince** '99

BALÁZS IMRE JÓZSEF VERSEI

Intonáció

Aligha állok itt. Aligha állok.
Az ingoványban, állig. Intonálok.

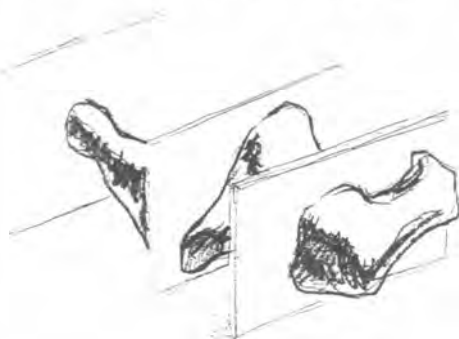
Ha várok itt, ha állok, van-e álom.
Ha nincs, tán van más. Tán majd kitalálom.

Tán várok itt, tán egyszer kitalálnak.
Itt állok, s nem állok, csak mások állnak.

Épp, hogy karperec

A vonat az est még épp, hogy karperec,
az érintés, mi ottfeledkezik, még épp,
hogy karperec,

s a kézbe hulló kéz, az átellen, a mellett,
s a kiskabát a kampón épp, mi kellett,
s jut eszembe: torkomban, torkom körül a géz,
hogy fuldokoljak, jut eszembe,
ó, ha most a fuldoklás a régi lenne,
akkor, így, az átellen, a mellett,
és minden, mi új itt, mind, mi tellett
két szótól, hogy igazad volt, ennyi
(utólag igyekszem erre kenni),
mondom, minden begörbül most,
minden téged (engem) ékesít,
és minden ürügy, míg nem szétesik.
(A kiskabát a válladon most épp, hogy én,
egy vonatút alig-reggelén.)
Mégis több az est, mint ócska hecc,
s mi rámakadt. tán több, mint karverec.

Mit érjen át egy tánc

Egy tánc érjen át egy estét.
Akkor is, ha első. Így is, úgy is.
Egy tánc érjen át egy sarkot,
tánczá legyen a sarok, s a tánc
az esté legyen. Essen eső,
gyöngye fények égjenek, s az este
érjen át egy csipőt. Poharat minden kézbe,
minden szembe csillogást.
A sarokba táncot, estét a szobába,
aztán késő éjszakát. Ritmust a lábnak,
sarok-ritmust, konyha-ritmust,
macskakő-zenét.

Mit érjen át egy tánc? Egy estét?

Hogy ki ő, s miért ilyen

Hogy ki ő, s miért ilyen,
ezt kérdezd tőle. És ha nem felelne,
ne nézz rá, egyáltalán: ne nézz,
dörmögj csupán, magadban.
Vízhatlan kabátod, sárcipőd alatt
elfog a felsz, túlságosan vízhatlan
minden, túlontúl jól eltervezett.
És sárcipődből nem buggyan ki sár,
kabátod alól nem tör elő zápor.
Minden egyszerű.
Minden eloldódik magától.

Akkor este

Fájt a fejem akkor este.
Felszínesség, fedélzet, futóhomok,
és mindemellett: jól bevált fortélyok,
amíg senki nem figyelt. Lépésre
lépés, sebre tépés, sőt, olajra tűz.
Langyos holtágakban: pancsolás, keresztelő,
védtelenek s vértések találkozója.
Őt kerestem, ástó sisakrostélyok,
bokréták között. De aznap
nem találtam őt ott. Másutt kóborolt.

Mire jó egy csütörtök

Mire hozzáfognál, csak kitérő
válaszokat adhatsz. Hideg van,
és szemed felsértett, beteg,
porcelánfényű most a láztól.
"Induljunk, igen, de melyik háztól."

"Fogadjunk fiúkert, addig is: van még idő.
Öltözzünk ki szépen, elvölk majd,
milyen alkalomra. Korogjon
mindenki gyomra, főjön étel,
főzelék vagy leves, most még dönthetünk,
vizet a sűrűjéhez, vagy letölteni belőle."

Mire hozzáfognál, menekülsz előre.
Csüttörtök: szerelem napja, éjjel-nap,
halál-nap, porcelán-nap, felsértett, beteg.

Bejárt éjszakák után, szerdák után,
amíg helyetted döntenek, míg várod:
felhívnak, míg függsz sodort
sárgányzsinóron, csend van,
csend előtti. Több kéz több kezét mos,
mondhatni, s ez vészjósló:
valaki mégis forral valamit.

Egy csülörtök minden, mi kell,
egy tüzetesen végigvizsgált nap
az indulás előtt — és rögtön tudod:
lábad emelkedik majd,
hogy újra ereszkedjen.
(Ez, mit tudhatsz.)

És — hogy szabad eleredjen —,
forró fürdőt veszel,
felsértett szemedbe szappant dörögölsz,
panaszkodsz, dohogsz, veszekszel,
vagy bejárt szerdákra gondolsz.

Hallgatsz, hozzáfogsz, melegszel.

Jóska bácsi

Az Isten háta mögött két dolgot lehet csinálni. Vagy előre meredve bámuljuk Isten hátán a lencsényi anyajegyeket, vagy megfordulunk mi magunk is, és akkor látunk mindent, ami valaha a világon történt.

Jóska bácsi kertkapuján kézzel nyomjuk le a kilincset, ám hogy nyíljen is, lábbal rugdossuk a keramitkőbe rozsdásodott kapualjat. A szarvasgomba keresésre eidami sajttal hathónapos kora óta idomított vizsla bölcs tekintettel hegyezi a fülét a messzi földről telepített áfonyabokrok tövében. Jóska

bácsi vendége az ajtó feltárulása után oldalra fordul, hogy a plafonig tornyozott dobozok és könyvek között tekergő labirintus-folyosón a tudomány szentélyéig jusson. Itt egy teljes székfelületet tisztítottak meg a kedvéért! Leül, és egy képeslapnyi ablakocskán át meglátja Ióska bácsit, amint tőle karnyújtásnyira fénymikroszkópjába hajol. Hosszú fehér üstöke homlokában. Édes fiam, ne kérdezz semmit. Én, aki csak kérdeztem egész életemben, miképp is mernék bármiféle választ adni! Azt állítod, hogy mindent láttam már? Ne szégyeníts meg! Látnod, arról, hogy a méhek mért örülnek meg időről időre saját méhkap-

tárukban, semmit sem tudok.

Ülnek csöndben, Jóska bácsi néha felnéz a mikroszkópból, átkukucskál vendégéhez, és mint egy diák, aki nem tudja a kellő választ, szégyenkezve ismét lehajtja a fejét.

A vendég lábával a széke alatt valami gömbölyűt érint. Miközben sötétedik, azt a valamit gurigatja lábfejjével ide-oda óvatosan, és közben minden világmegváltó kérdés helyett egyre azon töri a fejét, mi lehet ez: egy narancs, teniszlabda, vagy egy aprócska, valaha régen elgurult földgömb?

MÉHES KÁROLY

A piros

I.

— El kellene szállítani, nem? — kérdezte az Egycsillagos.

— Hagyjátok a francba! — vágta rá a Kétsillagos és felállt az asztaltól. Körbenézett. — Kinek van egy szál cigarettája?

Ketten is nyújtották felé a dobozt, töprengett egy pillanatig, hogy a Sopianae-t, vagy a Multifilter-t válassza.

— Kávét nem kérsz? — kérdezte az Egycsillagos, egy természetes.

— Most ittam.

Fintorogva ásitott egyet. Hirtelen hagyta abba a mozdulatot, mert a sajgó rágófogai fájdalmat okoztak neki, ha csak kinyitotta a száját.

— Akkor mi történjen ezzel a dologgal? — kérdezte a Csillagnélküli és rágni kezdte a körmet.

— Egyelőre semmi — préselte ki fogai között a Kétsillagos, szemé tele lett nedvességgel, sárga ujjával egy szál cigarettát morzszolt.

— A lakók naponta telefonálnak...

— Hadd telefonáljanak! — morogta az Egycsillagos.

— Nincs időnk ilyesmire! — förmedt rá ingerülten a Kétsillagos a Csillagnélküli.

— Értettem.

A piros Daciáról tehát mostantól kezdve szó sem eshet. Pedig hónapok óta húzódott már ez az ügy. Úgy állt keresztben a roncs egy bérház bejárata előtt, mintha bolygójukról elúzótt lények hagyták volna hátra a járműüket.

— Van még valami? — kérdezte a Kétsillagos. Az Egycsillagos belenézett a papírjaiba.

— Behoztunk egy személyt.

— Kicsodát?

— Nem tudjuk — kezdte a Csillagnélküli, lassan magához térve —, képtelen volt megmondani rendesen a nevét és a lakcímét. Bóklászott a környéken, mintha keresne valamit. Öltözete sportruházat és otthoni papucs. Egy gépkocsi elütötte. A sofőr hívott ki minket a helyszínre.

II.

— Jól van, ember? — kérdezgette az arc, amelyik az arca fölé hajolt, hogy nő, vagy férfi volt-e, nem tudta volna megmondani. Elmosódott, hússzínű tömeg, kekek szemek és a kérdés, jól van-e. Nem válaszolt, noha jól volt. A gázolás nem okozott komolyabb sérülést, inkább csak pánikot, de azt is főként a körülötte állókban. Láttak egy piros mackóruhás embert, barna sál a nyakában, pufaj-

kára emlékeztető kabát a felsőtestén, egyujjas kesztyűk. Szatyor a kezében, pedig nem vásárolni indult. Egy szatyor lehet bárkinél, a szatyor olyan errefelé, mint a talizmán az indiánoknál, lóg rajtuk, hurcolják, van benne valami, nem tennék le egy percre sem. A járőkelők mindössze annyit észleltek, hogy ezt az alakot egyszerűen csak elüti egy idegesen robogó gépkocsi. Felbukik, valami hangot is hallat, kezét széttárva esik el, arca pedig mosolyra húzódik. Mintha azt mondaná, nincs nagy baj, megvan az ő helye, a kerekék alatt, arccal az aszfalton. Igyekezett, gyalogolt, ahogy gyalogol mindenki a dolga után. Fontos ügye akadt, csakhát szembejött, most is a véletlen. A véletlent, ezt a súlyos fém tárgyat, valakik küldik, akik figyelik a lépteinket. Óriás terepasztal előtt ülnek, nincs más dolguk, mint figyelni a nap huszonnégy órájában. Számontartani az apró részleteket is, mindenki minden törekvését, észrevenni a még el sem kezdett mozdulatot és egyéseket segíteni, másokat békén hagyni, a kudarcra ítéltetteket pedig akadályozni.

III.

— Kér cigarettát? — kérdezte az Egycsillagos a Piros Mackóruhástól, aki szorosan a fal mellet állt.

Bólintott. Erőteljes fejmozdulattól megzörrent a lambéria. Az Egycsillagos átadott egy doboz Sopianae-t a Csillagnélkülinek, aki a férfi felé nyújtotta. A Piros Mackóruhás kivett egy szálát, közben alázatosan kissé meghajolt. A cigarettát hüvelyk- és mutatóujja közé vette és sodorta, aztán meg is hallgatta a cigarettát, füléhez közelítette és ott ropogtatta a dohányyszemcséket. Szájába helyezte. Tétován a zsebéhez nyúlt.

— A dohányzókészletéből csak a pofáját hozta magával? — élcelődött a Csillagnélküli, és odanyújtott egy égő gyufaszálat.

A többiek halkan, elnézően röhögtek, a Piros Mackóruhás a láng fölé hajolt, megszívta a cigarettát, majd egyet-kettőt sietősen beleszipantott. A haját apró, görcsös fejmozdulattal oldalt dobta. Jó tizenöt éve szaszon-nak hívták volna az ilyen frizurát. Megvetette hátát a drapp lambérián, amely behorpadt kissé a súlya alatt. A műanyag kikoptatta már a vakolatot, el is vált tőle és mindig, ha hozzáverődött, finom por szállt ki mögüle, amely most lerakódott a Piros Mackóruhás gallérján.

A kihallgatást a Kétsillagos vezette.

— Nos, hogy hívják magát?

Az Egycsillagos új papírt fűzött az írógépbe és kopogtatni kezdte a jegyzőkönyvet.

— János.

— János, de milyen János?

— Nem emlékszem.

— Hol lakik, János?

— A nővéremnél — fújta ki lassan a füstöt.

— És a nővére hol lakik?

Itt a Piros Mackóruhás elgondolkodott. Zmeg! — szisszent fel az Egycsillagos és a Csillagnélkülihez fordult — bocs, add már ide légyszi az izét! A Csillagnélküli rájött, hogy a tubusos Kores II. javító festékre gondol. A Piros Mackóruhás köhögött és halkan kibökte:

— Nem tudnám megmondani.

Sóhajtott és mintha idegen tárgyat tapogatna, megsimította a homlokát.

— Mikor született? — kezdte újra a faggatózást a Kétsillagos, az Egycsillagos pedig folytatta a kopogást az írógépen.

— Most van a születésnapom.

— Hanyadik?

— Nem emlékszem.

A Piros Mackóruhás előre-dől, hogy elérje a lábakon álló, alumínium hamutartót és elnyomja benne a csikket, kinyújtózt, szinte megtámaszkodott a cigarettacsikken. Nem lépett el a faltól, őt oda állították, neki nem mondták, hogy elléphet. A Kétsillagos egészen közel ment hozzá, megfogta a vállát és visszatámasztotta a falhoz. Elolvasta a melegítőjén a feliratot: Bp. Előre. Szemét végigjártatta a zavart, fáradt arcon. Suttogó beszédre váltott.

— Nézze, tisztázni szeretném a személyazonosságát. Emlékszik maga egyáltalán valamire? Például, hogy kicsoda maga? Tud mondani nekünk bármit, amire emlékszik? Hosszú csend következett. Az Egycsillagos felnézett a gép mögül. A Kétsillagos körbejárt a szobában, nyelvével a hátsó fogait piszkálta. Ha éppen nem kellett beszélnie, akkor tároggni próbált, feszegetni azt a határt, ahonnan már fájdalmassá válik a mozdulat. A kért csukott szemmel próbált meg emlékezni. Egy percre tisztán látta maga előtt a véletlen terepasztalát, utakkal, táblákkal, szemaforokkal és sorompókkal, amelyek össze-vissza állnak. Kinyitotta a szemét. Körbenézett a

szűk szobában. Szemben vele minden arc megfeszült. Várták, mondjon már valamit. Kitekin-tett a piszkos ablakon, odakint, a téglafallal körülvett udvaron egy kutya ült nyugodt tartásban.

— Piros autó — válaszolt végre.

A Kétsillagos megállt. A többi egyenruhához fordult. Intett az Egycsillagosnak, hogy hagyja abba az írást.

— Na, szerintetek? — kérdezte halkan, cipője orrával ütemesen rugdalva az asztal lábát. Rágyújtott. A Csillagnélküli szólalt meg először.

— A személygépkocsi, amelyik elütötte, szürke színű volt.

— Úgy van! — tette hozzá az Egycsillagos.

A Kétsillagos közelebb lépett a Piros Mackóruhához.

— Az autó, amelyik elütötte magát, szürke volt, nem piros — közölte tárgyilagosan. A Piros Mackóruhás lefelé nézett.

— Nem emlékszik, hogy elütötték?

— Nem.

A Kétsillagos hosszan fújta ki a füstöt.

— Akkor miféle piros autóról beszél? — vált most már fenyegetőbbé a hangja.

— Azt hiszem, hogy nekem van egy piros autóm.

— Amnesztia — állapította meg fennhangon az Egycsillagos.

— Talán amnézia! — javította a Csillagnélküli. Most végre visszavághatott a főnökeinek.

— Miért, én mit mondtam?

— Elég legyen! — állított meg minden további magánbeszélgetést a Kétsillagos.

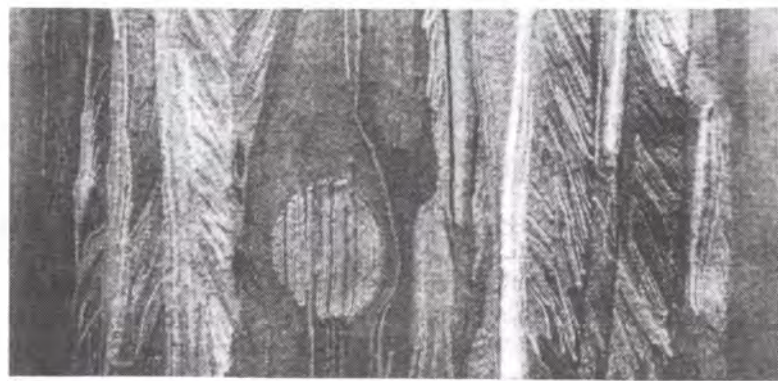
— Kérem... — szólalt meg rekedten a Piros Mackóruhás — nem feledhetnék le?

Sápadtnak tűnt, nehezen, kisé rogyasztott térdekkel támasztotta a lambériát.

A Kétsillagos megigazította a derékszíját.

— Dehogynem! Nyissatok ki neki egy cellát!

A Csillagnélküli a kulcsai után nyúlt, az Egycsillagos lekopogta az utolsó mondatot, a Kétsillagos pedig idegesen elnyomta a félig szívott cigarettáját. Hülye faszi! — mormolta.

VÁRY O. PÉTER karcolatai

Josa

Volt egy barátom, Josának hívták.

Akkor még fehérek voltak a telek és hidegek, a hó akár térdig is ért, de az erdőben legalább mindig volt hó, oda jártunk minden nap, ahogy délben megszabadultunk az iskolából, rohantunk ki az erdőbe, csak épp a kutyákat vittük magunkkal, Josának volt egy terriere és egy juhászkutyája, nekem egy harmadik generációs farkasom, azaz állítólag a nagyanyja lett volna farkas, bár ez nem látszott meg rajta, barna volt, lelógó fülű és Kajla névre hallgatott és a nevéen kívül csak a tolvaj megfogására tudtam megtanítani, de azt némán tette, szinte félelmetesen vad volt, ahogy a tolvajnak kiáltott embert leverte a földre, majd vigyázott rá, ahogy átugrott kétméteres kerítést is, át-bújt szögesdrót közt és cafatokban lógott a bundája, de sebeit csak azután nyalta tisztára, miután gazdájának a megfogott tolvajt megmutatta, a Josa kutyáit Laskának és Kormosnak hívták, természetesen Kormos volt a juhászkutya, egy nagy testű lomha fekete állat, telente az őzek mindig lehúzódtak a város közelébe, néha vaddisznót is sikerült becserkésznünk, csodálatosan összeszoktak a kutyák, a két nagy kutya vette üldözőbe a vadat és Laska a külső körön igyekezett az őz elé kerülni, de akármilyen gyorsan szaladt, soha nem bírtunk elfogni egyet sem, pedig nagyon kellett volna az őzbőr és gyufa is volt nálunk, hogy ott helyben megsüthessük a vadat, meg a nyulak is gyorsabbak voltak, mint a kutyák, mi meg számításba sem jöhettünk, Josának az édesapja tanította a magyar irodalmat, egy nap adott egy négyest a fiának, mert az nem készítette el a házi feladatot és azzal a kísérszöveggel írta be a jegyet, hogy fiam, majd mutasd meg otthon az apádnak az ellenőrződ, aznap sziklát mászni mentünk, természetesen, a hóban hurcolt kötél jéggé fagyott, mire kiértünk a megmászendó sziklához, az egész oldal talán tíz méter magas lehetett, egy rég elhagyott kőbánya északi oldalán, a tervünk az volt, hogy előbb felmászunk a sziklákon, majd fenn egy fához rögzítjük a kötelet, mellyel mászás közben biztosítjuk egymást, és visszaereszkedünk a bánya aljához, én másztam elsőnek a sziklás oldalon, miközben Josa csitította a kutyákat, azok sehogyan nem tudtak a meredek, csúszós sziklákon felvergődni és mire mi fölértünk a csúcsra, már félig beleőrültek az ugatásba, így gyorsan kellett visszaereszkedni, én bogoztam a kötél végét egy csenevész fenyő törzsére és Josa már ereszkedett is le, csak annyit láttam, hogy nagyon gyorsan eltűnik a mélyben, mire a szikla pereméhez araszoltam, csak a mélyben kiterült embert láttam három nyüszítő kutyától körülvéve, a Kormos nyalta az arcát és Josa nem mozdult, hiába szólítottam, nem tudtam, mi történt vele, gyorsan utána

akartam menni én is, aztán csak annyit tudok, hogy zuhantam, a jeges kötélén hiába próbátam fékezni az esésem, viszont ráestem a kutyákra, majd Josára és akkor végre ő is megmozdult, először a hasára fordult, aztán négykézláb tornáztta magát és a szétszaladt kutyákat hívta vissza, a jeges kötélén ő is hiába kapaszkodott, a néhány méteres magasságból lezuhant a hóval takart kövek közé, talán el is ájult, de azt nem vallotta be, viszont rá következő nyáron sem ereszkedett le a sziklákról, inkább körbe ment az erdőben, míg egy enyhébb lejtőn le tudott érni az aljba, akkor már nem jártunk egy iskolába és egyik délben nem jött el az erdőbe, mert akkor azzal szórakoztak, hogy ki tudja a lábához minél közelebb beleállítani a kést a padlóba és ő pont a lábfejét találta el, még a cipő talpát is átszúrta az eldobott kés, hogy odaszegezte magát az osztályterem padlójához és a fizikatanárnőjük, ki terhes volt, épp akkor lépett be az osztályba, mikor ketten próbálták kiráncibálni a kést a lábából és azt hitte, hogy meg akarják szúrni és rohant az igazgatóhoz, de a legelső kanyarban elesett, hasával egy fűtőtestnek ütközött, és őt is elöntötte a vér, nem is lehetett többé gyereke és ezt soha nem bocsátotta meg a diákoknak, valahányszor egy sebet vagy friss karcot látott meg valamelyik diákján, az biztos megbukott abban az évharmadban, Josa csak azért nem ismételt évet, mert ő volt az egyetlen, aki Galilei törvényét le tudta vezetni és ezért kivételesen megbecsült kincs volt, de a tornánanál is nagyra tartotta, bevette az iskola fociválogatottjába, ekkor kerültünk először ellenfelekként össze, én a mi sulink csapatában voltam kapus, ő meg csatár az övékében, ők jobban játszottak, de mi nyertünk, állítólag azért, mert Josa mellérúgta az összes labdákat és a tizenegyest is megszélte velem, hogy hova rúgja, ami nem volt igaz, csak azért tudtam kivédeni a büntetőt, mert ismertem Josát, hisz ő tanított meg évek alatt a kapusok apró titkaira, aztán eltelt néhány év, már nem jártuk együtt az erdőt, csak néha találkoztunk az utcán, egyszer elmesélte, hogy Kormost eltemette egy öreg bükkfa tövében és Laska sem szalad már a nyulak után és megnősült, van egy kislány, akkor épp a nyomdában dolgozott, és közben eltelt még néhány év, a Kajla kutyám elszakította a láncát és egy átugrott kerítésre felakasztotta magát, nagyon jó kutya volt, kicipeltem az erdőbe, megkerestem a nagy bükkfát és annak tövébe temettem el, talán Kormos mellé, aznap nagyon bánatos voltam, a kocsmában találkoztam Josával, ő már nagyon részeg volt, nemrég vált el és nagyon le volt fogyva, akkor már halálra volt ítélve, de nem tudta magáról és többet már nem találkoztunk, egy vasárnap nagyon rosszul lett és szerdán már el is temették, csak utólag értesültem a haláláról, nem a temetőbe mentem, hanem ahhoz az öreg bükkfához, mely alatt nyugszik Kajla és Kormos legszebb éveikben együtt vadásztak és talán Laska is velük van már és a fa törzsébe véstem régmúlt telek visszatérő emléket: volt egy barátom, Josának hívták.

Város

a szivárványban

Eső után a városka főterét boltívszerűen foglalja keretbe a szivárvány, rendszerint a hét színből csak öt látszik tisztán, majd ha kisüt a nap, még mindig csodálni lehet az utcán sűrűn tarkító víztócsák olajfoltos felületén a színek játékát. Annyira gyakori jelenség a szivárvány, hogy a város címerében is az található: piros mezőn egy szobortalapzatról felszálló fehér galamb a szivárvány félkörében.

Hogy miért alapítottak egykor falut e zord vidéken, azt ma már senki nem tudná megmondani, a városka múltját kutatók még abban sem tudtak megegyezni, hogy mikor és hogy valójában hol is állt a település tűzhelye, a főnöki sátor, szóval a központ, mert a városnak nincs vára, templomai is újkeletűek, a régieket különböző korok tűzvészei pusztították, és az újonnan épült templomok mindig új helyet is kaptak, így a városnak egyetlen, az idők során helyét nem változtató pontja a szobortalapzat maradt, egy négyzet alapú óriás kőtömb, amit a hálás ősök valamikor a keresztes háborúk idején hurcoltak ide, legalább olyan távolságról, mint az egyiptomi piramisok köveit; mivel a város síkságon van, két folyó összefolyásának félszigetén, a talapzat első szobra fából készült, egy keresztes lovagot ábrázolt, egyik kezében lovának kantárját tartotta, másikkal hatalmas kardot emelt feje fölé, a kard keletre mutatott, és a szobor akkora volt, hogy aljában állva úgy tűnt, mintha kardjára tűzné a szívárványt; ezt egy korabeli krónikás jegyezte fel, de sajnos, rajzot nem készített róla, így hát a következő században visszatérő törökök által lerombolt szoborról csak annyit tudunk, hogy feldarabolták, meggyújtották és tűzénél olvasztották meg azt a vasat, miből az új szobrot öntötték, egy óriási holdsarlót, tetején turbánnal, és a talapzat keleti oldalára táblát is helyeztek, önmaguk dicséretét vésték messziről hozott márványba, ezt egy másik krónikás jegyezte fel, de ő nem tudott törökül, írni is csak latinul, így sosem tudjuk meg, milyen imát mondtak a szobor előtt leterített imaszőnyegeiken az egymást követő pasák, a szívárvány alatt, ami pont úgy terült szét a szobor és a város (akkor még falu) felett, mint egykor a keresztes lovag fakardja két oldalán; és a falunak töröküző hőse lett, hát beolvasztották a holdat és a turbánt és megöntötték belőle a falu hősének mellszobrát, arccal dél felé fordították, mert úgy gondolták, bátran nézhet Istenre és a Napra is, és felépítettek vele szemben egy újabb fatemplomot és a talapzat déli oldalára bronztáblát csináltattak, és sokáig melengette arcát a törökverő hős a gyakori esők utáni napsütésben, feje körül dicsfényként szétterülő szívárványban; de egy másik században más országé lett a kisváros, templomaival és szobrával együtt, és a szí-

>>>>>>>>>>>

>>>>>>>>>>>>

várvány nem akart megjelenni többé, hát boszorkánysággal vádolták a szobrot, levették és látványosan megégették, majd kihurcolták a szemétdombra, a talapzaton csak a bronztábla árválkodott, elátkozott hely lett a kötömb, aztán újra megjelent a szivárvány, a felvilágosodást és a városka egyetlen nagy szülöttjét hozva el magával, a disznópásztorból lett hadvezért, hát természetesen őt állították fel az üres talapzatra, a bronzból készült hadvezér kezébe kard helyett egykori botját adták, mert elégük volt a háborúból, ám egy idő után a fogukat csikorgatták, ha a szobor fölött megjelent a szivárvány, a természet csodáját okolták a rájuk szabadult nyomorúságért, így hát a legelső alkalommal ágyút öntöttek belőle, és hitték, hogy ezúttal az igazi békéért harcolnak, de az még váratott magára, újra idegen igát nyögtek, és nem került arra méltó hős, kinek szobrát övezhetné a kitartó szivárvány, így hát kőből faragott keresztet állítottak és felépítették a városka utolsó fatemplomát, de az is tűz áldozata lett, mint már annyi elődje, leégett egyik ágyúzás alkalmával, mikor a kereszt is telitalálatot kapott, és annyi ártatlan ember vesztette életét az első nagy háborúban, a nagy porfelhő leszállta után háborús hősök emlékére homokkőből faragott gúlát állítottak a talapzatra, négy oldalára vésték a városka halottainak nevét, de a homokkő hamar elporladt, és kellett volna a hely az újabb háború újabb hőseinek, viszont az új rendszer úgy döntött, hogy nem a múltat kell siratni, hanem bizakodva a jövőbe nézni, ezért újabb szobrot állítottak a letakarított talapzatra, bronz kezében vörösre festett ötágú csillagot tartó munkás szobrát, a csillagot markoló kéz nyugatra mutatott és a szivárvány ugyanúgy megjelent felette is, de a városka lakói újra fogukat csikorgatták, így hát ez a szobor sem lett hosszú életű, egy esős délután levették helyéről és úgy döntöttek, nem kell több szobor, de a talapzatot meghagyták, vasárnap délutánként unokáikat sétáltató nagyapák búzáat és kenyérmorzsát szórnak rá, kutató tekinteteikkel a szivárványba repülő fehér galambot keresik.

Fagypon alatt húsz perccel

Másnap reggel úgy érezte: nem hiába született, bár számos kételyei egyike ez, mai napig sem tudta megfejteni születése okát, még kevésbé annak értelmét, más világ volt akkoriban, a másként gondolkodók paradicsoma, nem rajta múltott, hogy így történt.

A másnap reggel mindig szép, mindig az elmúlt éjszaka íze a szájban, egy hajszál a párnán, szókessége elűt a párnahuzat sötét hátterétől, akár a napfelkelte a keleti éjt megtöri; a felhőkarcolót napfény övezi minden reggel, a Szabadság szobor feltartott kezében a fáklya lángja lobban, tüze megvilágítja a Várost; egy másik város szennyes utcáin fáradtan siklik a dermedt korareggeli napfény, csonttá fagyott kőbor kutyák kezdik ilyenkor napjukat meg ingázómunkások, még egy decire futja a vonat indulásáig, a cigaretták parazsa megannyi szentjánosbogár, sok kis fény a még éjszakai sötétben, a dermesztő hidegben, a szakáll zúzmara, szűk szemrések-ből fáradt tekintetek kémlelik az új nap indulását, tehervonat tolat a negyedik vágányon, egy fáradt csavargó átkozza a vasutast, amiért az kirakta az üres marhaszállító vagonból, minden városban megismétlődik a jelenet, nemtetszése fásultságba fullad, inkább csak megszokásból mond vissza a vasutasnak, bár tudja, hogy neki is gondoljai vannak, fél tucat gyerek, beteg szülők és a tehenet meg kéne fejni, meg az egyik malacnak sem ízlett tegnap az étel, pedig saját termésű a krumpli és a kukorica is, amiből a lisztet őrlötte, de hát neki az a feladata, hogy a csavargókat távol tartsa az üres vagonoktól, csak a két város közti száguldásban lehet nyugta a csavargónak, néha hónapokig eltart, amíg a keleti partról a nyugatira eljut és akkor még mindig nem tudja, hogy mit keres ott és eszébe jut, hogy a keleti parton várja őt egy lány meg valahol az ország szívében egy jó barátja, a városokat nem nevük szerint különbözteti meg egymástól, hanem a vasutasok barátságának függvényében, vannak kényelmetlen és kevésbé kényelmetlen átszállóhelyek, minden város csak egy megálló a sokból, néha napokig gyalogni kell, néha meg órákig a töltés mellett lapulva várni a megfelelő vonatra és a rohanó szerelvényre felugrani, aztán csak nézni a csillagokat és álmodni nyitott szemmel egy szőke hajszál mellett az összegyűrt ágyneműben forgolódva, nem gondolni az elmúlt napra, csak a másnap reggel bódító illatát ízlelni, először az ablak felső léce telik meg fénnel, aztán a fehérre meszelt plafonon araszol lassan a napfény, a mocskos szalmán sötét és világos csíkok váltják egymást, a kerek csatogása a fagyos éjszakában, nem aludni, nem elaludni, még csak a következő városig, még csak néhány óra, a szőke hajszálalig ér a napfény, pillanatig megcsillan rajta,

CSEHY ZOLTÁN Óda egy erdélyi kisasszonyhoz (töredékes)

Rólad zeng e mívés olda,
Leopolda!
Hogy elbűvöl farmozgásod
neo-volta!

Sakktáblámra hogy kerültél,
matti tündér,
minden bábum es a porba,
Leopolda!

Égi-földi játszma dolga,
lesz-e orga',
hogya nászni htv a borda:
Leopolda.

Lektűr a te tested, from!,
szar papíron,
s bújnak éjt nappalba tolvaj,
Leopolda.

Ágyéknak Sherlock Holmsa,
Leopolda,
akaratlan bárha, lettem
s bűnbeestem.

A vers mögött te lakol ma,
Leopolda!
Megjósolom most: ez a far lesz
über alles.

Szebben mondja, ügyvédebben,
bölcs szó szusza,
a delictinek e far lesz
majd corpora.

...

árnyékok válnak láthatóvá, fekete minták a fehér falon, a pókháló megszűri a fényt, mögötte színes csíkok, egy kis szivárvány, rajta fekete pont mozog megállíthatatlanul, makacsul szövi hálóját a pók, fehér számlapon mindig ugyanazt az utat teszi meg, a napfény már a kockás szőnyeg rojtjai közé vesz, felborzolja, majd végigsimogat még egyszer rajta, legközelebb másnap hajnalban érhet hozzá, egy másik kihullott szőke hajszálon araszolva a fény, végleg meghódítja a vagon, a csíkok mint börtön rácsai megmaradnak a szerteszt szalmán, egy sarokban még sötét van, de a vonat nyugat felé halad, hát óhatatlanul megvilágosodik az a sarok is, majd mindent ellep a fény, a szőke hajszálon már nem török meg, a pókháló már nem teheti színessé az első sarkot, mi a fény útjába akad minden reggel, talán csak picivel hamarabb alkonyodik, miközben kitartóan kutat a szalmában valami ehető után egy szürke kis egér, valami hideg tömeghez érve riadtan menekül a vagon másik sarkába, lemenőben még egyszer megcsillan a fény a szőke hajszálon, másnap reggel a vonat kelet felé rohan, elsőként egy üres sarkot rácsos be a napfény, majd egy sötét párnahuzatot és nem találja a színt a pókhálóban, csak a fáradt arcokat, a cigaretták parazsa ugyanazokat a mocskos vonatokat próbálja hamis fénnel megtölteni, a reggeli fagyban dermedten kucorog a hideg szalmában egy egér és a pók sem szövi hálóját sűrűbbé már.

Sárosi Csaba rajza

SZÓCS ISTVÁN — MÁRTON RÁCHEL

Nyelvek háborúja II.

Egyrészt oktan nemzeti érzékenység az "alperes" helyzetébe kényszerített fél részéről, másrészt arrogancia, pökhendi előítélet a másik oldalról — ez kotta az a kínos jelenséget, hogy szóeredeztetési vitáknak érzelmi színezete van olyankor is, amikor a tudományos megközelítés igénye ezt kizárná.

Jellemző, hogy nem minden "nemzeti nyelvész" van áthatva érzelmi színezettel: ez leginkább a német, a szláv és a román nyelvészetre jellemző — és a magyar nyelvészetre egyik irányzatára, ott azonban egészen váratlan beállítottsággal.

Az előzőleg idézett Miechow-állásponthoz hasonlóan a nyelvészeti körében általánossá vált az a nézet, hogy a hajdani magyarság, alacsony civilizációs színvonal miatt "kényszerült" arra, hogy szóállományát átvételekkel, kölcsönzésekkel töltsse fel, és ehhez fűződnek aztán "logikusan" a többi lebecsülő kitételek: eredetiséghiány, az alkotó képzettség szegényessége, tartásnélküliség stb. Végül: "konglomerátum-nyelv."

A legjellemzőbb azonban az, hogy ugyanez a jelenség, más-más nyelveknél más-más megítélés alá esik; sőt, egészen másfajta érzelmi színezetet vonhat maga után. Ha van például olyan nyelv ma a világon, amelyet keverék- vagy enyében vegyület-nyelvnek, nyelvösszetételnek lehetne nevezni, az az angol nyelv. Az ógermán, angol, szász és többféle kelta alaprétegre latin, újlatin (norman, francia) és seregnyi más "jövevény" szóróteleg rakódik és a felhalmozódás olyan mértékű, hogy a nyelvtenban is alapos eltérés következik be a többi indogermán nyelvekkel szemben. (Például a nemek szerinti főnév-, melléknév- stb. ragozás hiánya; egyes harmadik személyű névmások kivételével.)

Senkinek sem jut eszébe az angol nyelv esetében nyelvkonglomerátumról, habarcs-szókinccsről beszélni; ezzel szemben a nyelv befogadó ereje, gazdagodási készsége, nyitottsága, asszimiláló hatalma a méltatás tárgya. Különb: joggal!

Az oroszok szintén nagyvonalúak e tekintetben.

Ha az orosz rosszmájúan ingerelni akarja valaki sunyi felsorolásokkal, hogy ez vagy az a fontos műveltségi szó náluk német eredetű, az orosz vállat von: Lehet, hogy valaha a németeké volt az a szó, de most már orosz, mert a miénk, mert meghódítottuk, mint Kelet-Poroszországot...

A magyar nyelvészetben 1870 után kizárólagos intézményi fölényre szert tett Hunfalvy-Budenz alapította irányzat, bezárólag Zsirai Miklósig és Bárczi Gézáig, mely az említett Történelmi-Etimológiai Szótárban csúcsonyul ki, szemben a nemzeti-romantikus iskolával, már terminusaiban is állandóan a magyarság civilizációs hátrányára utal: *átvétel, kölcsönzés, hatás* stb. járja ott, ahol az előző irányzat (melynek reprezentáns főműve a Czuczor-Fogarasi féle Akadémiai Nagyszótár) még "közös szó"-ról beszél, avagy "örökölt" szavakról.

Az örökség kifejezéssel a katedra-nyelvészeti nagyon körülhatárolt bányák. Mindössze a finnugornak tekintett szavakkal kapcsolatban használja, ezek az "ősi örökség" kategóriába tartoznak, a többiek mind "átvételek", "kölcsönzések". Ez különösen komikusan hat az úgynevezett török, törökös, csuvasos és hasonló szavak esetében. Ha ugyanis elfogadjuk azt a megállapítást, hogy a magyar nép összetételében (etnogenezisében) oly jelentős arányt kitevő besenyő, kun, káli, esetleg palóc, még esetlegesebben székely népelemek "török", azaz egyáltalán altáji nyelveken beszéltek — amit részben sokan és indokoltan is vitatnak —, akkor az ő művelődési hagyatékukat — ezen belül nyelvi örökségüket — miért nem tekintjük ősi vagy legalább fél ősi örökségnek?

Jogi szempontból nevetséges az az álláspont, hogy csak az anyai hagyaték tekinthető örökségnek. Ami apai nagyapáról maradt ránk, az már *átvétel*, az anyai nagyanyámtól való fiókos szekrény pedig éppenséggel *kölcsönzött jav*!

Így alakul ki az a képtelen helyzet, hogy amíg bárki azt hihetné, a finnugor elmélet híveinek főtürevése, hogy minél több szavunkról mutassák ki a finn rokonságot, addig ennek éppen az ellenkezője történik. A finnugristák, mint említettük, az alapszókinccs alig négy százalékát tekintik finnugor eredetűnek, viszont éppen a finnugristák ellenfelei azok, akik ennél sokkal több finnugor elemmel számolnak!

Csak két példát említek. Gelélt Sándor költő, aki ugyebár a maga "népnemzeti romantikus" beállítottsága folytán egyik céges példája a nyelvészeti tévelygésnek (anti-finnugrizmusnak) vette a fáradságot magának, megtanult finnül is, elment Finnországba, még a lappok közé is;

és órákig képes volt olyan magyar-finn szóegyeztetéseket felsorolni, amelyeket a finnugor etimológusok nem is ismernek, vagy nem ismernek el. (Hadd szúrjak ide egy anekdotát: amikor a kolozsvári egyetem magyar tanszékének finn-nyelv oktatója egy meghívás nyomán eljutott Helsinkibe s utána hazajött, kollegái ironikusan faggatták: És mondd, hogy tudtál értekezni az ottani finnekkel? Már miért ne tudtam volna?... jött a válasz... Hiszen ott majdnem mindenki beszél németül!)

A másik, legeslegújabb példám a Hollandiában élő dr. Marác László, akinek A FINNUGOR-ELMÉLET TARTHATATLANSÁGA NYELVÉSZETI SZEMPONTBÓL című tanulmánya évek óta kering az Internet-anyagok között. Szívesen idéztük volna eddig is, más alkalmakkor, de annyira hangsúlyozza a *copyrightja* előnyeit és tilalmait, hogy nem akartunk vele szabadalmi vitákba bonyolódni. Nem ötlepszerű és főleg nem érzelmi érvelésű finnugorelles beállítottsága ismertetésül most mégis kénytelenek vagyunk pár tételét kivonatolni:

"1. A finnugor elmélet megbízonyítása csak szavak alapján történt kísérlet... főleg lexikai párhuzamokról van szó.

2. A finnugor elmélet aluldeteminált. Nem lehet olyan lexikai párhuzamokat izolálni, amelyek csak a finnugor nyelvekre érvényesek és más eurázsiai nyelvekre nem, mint például az altáji nyelvekre, törökre, mongolra stb.

3. Finnugor hangtörvények levezetése nem áll szilárd alapon. Az indogermanisztika, ahonnan eredetileg a "hangtörvények"-konceptió származik, már feladta...

4. Az ún. finnugor alapnyelv rekonstrukciója önkényes. A vogul szógyökökről feltételezik, hogy azok az eredeti uráli/finnugor szókinccs tükrözik. Emellett azonban nem szólnak nyelvészeti érvek.

7. Közismert, hogy a MTA Történelmi Etimológiai Szótárában nagyon sok az ismeretlen eredetű szó. Felmerül a kérdés, hogy a TESZ miért nem tesz kísérletet a szavak kapcsolataira a régi kultúrnyelvekben... vagy egyszerűen magyar eredetűnek való elkönyvelésére?...

8. Alapvető grammatikai különbségek vannak a magyar és a finnugor nyelvek között, pl. a finnugor nyelvek közül csak a magyar ismeri az igekötőrendszert...

9. ...Ami nem fordul elő más finnugor nyelvekben, azt csak jö-

vevényeszként kezelik." (Már-mint a finnugorok.) Stb. ...

A továbbiakban, többek közt, így jellemzi Marác a finnugrizmus módszereit:

"Ami nem a finnugrizmust igazolja, arról nem beszélhetünk.

Aki bírálja a finnugrizmust, az rágalmozható és rágalmozandó.

Olyant adjunk a bíráló szájába, amit nem állított, s ezt cáfoljuk.

Az elmélet tudománypolitikai háttérre tabu."

Nos, még ugyanez a Marác László maga is rámutat egyes olyan szavaknak finnugor kapcsolataira, amelyeket éppen a finnugristák — szláv eredetűnek tartanak! (Pl. szita, kasza stb.)

Igen gyakran az "igényesebb" magyar etimológusoknak nem csak a (vélt) kultúrfölény-kultúr-szolgálat elméletektől való befolyásoltság állapotában támad az az indításuk, hogy abból baj nem lehet, ha minél több szóról bizonyítják be, vagy unos-untalan hangsúlyozzák, hánytorgatják az idegen eredetet, hanem ebben látják a *tárgyilagosságra* való törekvést is! Visszahatásul a nemzetieskedők könnyelmű kijelentéseire, szerintük szellemi és erkölcsi színvonalat vívnak ki maguknak azáltal, hogy az idegenség kultuszát helyezik kutatásaik központjába.

Ismertünk "máskülönb" nagyon művelt és kiváló filológusnak bizonyult nyelvészt is, aki határozottan vallotta, a magyar nyelvészeten egyetlen tudományos feladata lehetséges: minél több szóról kimutatni az idegen eredetet. Továbbá, hogy amíg valamely nyelv beszélői körében egy szó ismeretlen volt, addig a vele kapcsolatos fogalom is ismeretlen.

Kedvenc példája az *alamuszi* szó. Szerinte ez az Olomutz (Olmütz) morvaországi helynévből jön; amikor a habánok bevándorlása során sok olmutzi is megjelent nálunk, az ő óvatos viselkedésük nyomán alakult ki az *alamuszi* fogalma — és szava. Addig a magyar legfennebb ravasz, alattomos, lesipuskás lehetett, de az *alamuszi* az a habán kerámia kortársaként bukkant fel — és a megint csak "máskülönb" jó humorérzékű filológus ezt és a hasonló kijelentéseket mosoly nélkül hajtogatta.

Melich János, a század elejének tekintélyes nyelvésze, főfinnugrista és főleg a szláv jövevény- és kölcsönzések vitathatatlan rangú tudója, egy idő után rájött, hogy a csak művelődéstörténelmi feltételezések alapján indított etimologizálások nagyon problematikusak, és a *Magyar Nyelv* című folyóirat

1929-es évfolyamában valame-lyest önbírálatot is végzett. Ezt azonban a hivatalos nyelvészet, elsősorban az ő követői és tanítványai, soha sem vették tudomásul.

Egyébként éppen a mai nyelvállapotok, a többnyelvű együttélések szemléltethetik a nyelvészek számára is, hogy a másnyelvi szóátvétele (ezek jórésze divatszó minőségben valóban "kölcsonzés") milyen művelődési viszonyok között megy végbe. Például a magyar egyetemista ifjúság körében nagymértékben elterjedt cigány szavak használata nem feltétlenül azt jelenti, hogy ezek a diákok alacsonyabb civilizációs szinten állottak volna, mint a cigányságnak külvárosiasodott lumpenproletár elemei... A *csaj*, a *csávó*, a *buli* s a többi alapján bajos volna bizonyítani, hogy a diákok előzőleg nem ismerték volna a *lánypajtás*, *barátnő*, esetleg a *női tetteztárs*, avagy a *mulatság*, *bál*, *tivornyázás*, *közös időlopás* jelenségeit.

Mint ahogy az is gyakran előfordul, hogy valamely addig is közismert tárgy vagy jelenség idegennyelvű megnevezésével annak éppen a csak származására, kapcsolataira, esetleg kereskedelmi összefüggéseire akarok utalni. Vagy pedig, mint szaktudományos (főleg orvosi) közlemények nyelvezetéből látszik, törleszkedni akarok. Művelődéstörténeti szempontból a nyelvi hatások terén nagy szerepe volt mindig is a sznobizmusnak, vagy a szolgalelkű idegenmajmolásnak; talán sokkal nagyobb, mint egyáltalán sejtjük; a nyelvészet, a "beszédológia" mai napig is nagyon elhanyagolja ennek a vizsgálatát.

Másrészt a "túlnyomóan idegen eredetű" kényszerképzetes hajtogatóinak az sem tartozik a jellemző szokásai közé, hogy bevallják: egy-egy "átvétel", vagy "kölcsonzés" gyakran egy idegen hangtani vázból kiindulva egy új szó alkotása.

Nagyenyed egyik régi utcájának magyar neve *Varcogás*. Van nek nyelvészek, akik nem szűnnek emlékeztetni Szabó T. Attila nyomán arra, hogy ez a német *Schwarzgasse* (fekete utca) "eltorzítása" vagy "átvétele". Holott ez a *Varcogás* hangulatában annyira *veretesen vidéki* utcanévként hangzik, hogy torzításról, ferdítésről itt nincs miért beszélni, csakis a német név alapján végbement — újratemtésről!

A nyelvészeti terminológia, a tudományos szóhasználat maga is néha nemcsak arra alkalmas, hogy indokolatlan érzékenységet váltson ki, hanem hogy ugyanolyan indokolatlan lemi-

nősítéseket is hordozzon. A *gyöngy* szavunkat egyes nyelvészek úgy magyarázzák, hogy az a török *dzündzsü*-ből "lekopott" alak, végső fokon pedig a kínai *csun-csü*-ből. Ez körülbelül olyan értékű megállapítás, mint amikor egy csodaszép briliáns nyakékről kijelentik, hogy az egy "lekopott" gyémánt.

Nyilvánvaló, ezek a szubjektív, emocionális felhangok elkerülhetők lehetnének a nyelvészeti vitákban. Ám ha belecsempészik már a szóhasználatba is az egyik oldalon a szubjektívizmust, az szükségszerűen hasonló reakciót vált ki azonnal az ellentáborban is.

Így amikor a továbbiakban arról akarunk értekezni, hogy a magyar nyelv földművelési szórétége alapján nem szabad azt a következtetést levonni, hogy a földművelés mint foglalkozás a magyaroknál "szláv eredetű", sőt, azt sem, hogy ez a szókincs főtételeiben, nyelvi anyagában is

elhanyagolása, elfeledése, elfedése, elásása mindég kárral jár. Ebben az esetben azt sem mulaszthatjuk el kijelenteni, hogy e kárnak igenis — van gazdája.

Tulajdonképpen tárgyunkra térve vissza kell utalnunk Bárczi Géza álláspontjára, amely szerint egyházi, liturgikus nyelvünk is éppen annyira szláv "ihletettségu", mint a mezőgazdaságé. Igen, valóban csak — éppen *annyira*. Nem tanulságok nélküli az összehasonlítás.

A vallásosság magyar szórétégeinek minőségileg a leglényegesebb csoportja vitathatatlanul magyar eredetű: *Isten, lélek, szellem, menny, üdvösség, irgalom, ima, áldás, kárhozat, húsvét*, sőt maga az *egyház* szó is; stb.

A második legfontosabb csoport latin, illetve latin-görög: *templom, mise, oltár, próféta, prédikátor, evangélium, pünkösd* stb. stb.

A harmadik szócsoporthoz aztán nagy számmal vannak

szerdá napnév itt a harmadik napot jelöli, holott egy hetes sor középső tagja a — négyes; (a csütörtök); a *karácsony* ünnep neve a szláv *korocsuny*-ből vezethető szertintük le, holott a szlávban az nem is karácsonyt, hanem valami rossz szellemet jelent, ahol jelent. Sajátságos, hogy a magyar karácsony szóhoz annyira hasonló román *crăciun*-t nem vonják be a tárgyalásba, ami a román nyelvészek szerint a latin *creation*-ből jön: alkotás, teremtés, "csinálás". (Szerintünk a *karácsony* a magyarban eredetileg a Luca napjához, a téli napfordulóhoz fűződő "negatív tündér", a "Fekete szügy" elnevezése: — magyarul. (Lásd *Selyemsárhajó*.)

A szláv eredetűnek tartott liturgikus vonatkozású szavak problematikusságát különösen szembevetően mutatják a *szent* és a *pap* szó eredeztetései.

A TESZ szerint a *szent* szó a szláv *szvjet*, *svety* stb. szavakból ered, a latin *sanctus* vagy a német *sankt*-ot kizárhatja a tárgyalásból, megemlítendőnek sem tartja, hogy e latin szó az újlatin franciában a magyar *szent*-tel teljesen azonos hangzású szót nemzett.

A *pap* szóról ez olvasható az etimológiai szótárban: "Szláv, közelebből feltehetően déli szláv eredetű, óegyházi szláv *pop*, bolgár *pop*, ukrán *pip*, orosz *pop*. Megfelelő van a szlovénben és a lengyelben is, de kizárólag görögkeleti pap jelentésben." És itt van, íme, a probléma. Mert hogy ahogy a pápa szó bizonyítja, a görögkeleti rítusú papi személy értelemben igenis "át tudtuk venni" ó-val is a közepén; nem szükségszerű, hogy a pópából a magyarban pap legyen. (Különben is, a magyarban egy *a* hang hamarabb lesz egy idegen szó *á* hangjából, mint ó-ból! Esetleg, a "Maras"-mente kivételével.)

A szumír nyelvből idézhető példák szemléltetik, hogy a legősibb egytagú szavak a nyomaték kiejtésben gyakran megkettőződnek. Így például a szumír PA szó, amit a jelentése "fő" — fej értelemben is, és fő(ember) értelemben is —, megkettőzve Papa; amiből azonban rendszert kihull vagy egy magánhangzó, vagy egy mássalhangzó, és jön létre egyrészt az *apa*, másrészt a *pap*. A szumír PA szó eredetileg magas, vagy magasan levő dolgot jelent, akár csak a TA: lásd TA-TA; és ebből ATA (atya).

Tehát az az előítélet, amely szerint a magyar mezőgazdálkodás, csakúgy mint az idevágó szókincs, zömében szláv eredetű, nem más, mint egy régen koholt, de máig továbbélő előítélet folyománya.

(Folytatjuk)

Szabó Tamás felvétele

szláv, nem azért tesszük ezt, mintha bármi megalázót vagy hátrányosat találnánk abban a magyarságra nézve, ha ez így lenne. Miért ne tanulhatnánk vagy vehetnénk át bármi hasznosat vagy okosat bárkitől? A legnagyobb kultúrnyelvek beszélői sem tartják lealacsonyítónak, hogy mondjuk eszkimó szavakat "kénytelenek" használni, ha *kajakról* vagy *hanorákról* beszélnek; és az egész világ, a hajdani gyarmati hódító is lelkizés nélkül fogyasztja a "vademberek", "kanibálok" csokoládéját és kakaóját.

A helyzet mindössze az, hogy az igazság — más! Az igazság

szláv szavak is (legjellegzetesebb a *malaszt*), ezek egyrésze azonban éppúgy lehet(ne) újlatin vagy újgörög, avagy ónémet is, más része meg máig megoldatlan problémákat vet fel. Például a naptárból: furcsa, hogy a hét napjainak elnevezései közül négyet kell szlávznak tartanunk, ám a keresztesség szempontjából a legfontosabb napnak, a vasárnapnak a neve magyar (értelmében pedig talán a török bazar günhöz "vásár-nap"hoz hasonló), a *péntek* és a *szombat* elnevezései sokkal közelebb állnak a magyarban az újgöröghöz (*pentecheia* és *szambata*), mint a szlávhoz (*piatok*, *szubota*); a hét közepét jelentő(?)

SEBESTYÉN MIHÁLY

A Szabadság-szobor modellje

— Na hiszen, pont te fogod kiváltani a Szabadság-szobrot?!! Éppen te?! Hogyan, miből gondoltad? Ki hatalmazott fel erre?

Teljesen kivetkőzött magából. Csípőre tett kézzel ordított anyjára a körfolyosón. A sárga köves udvarra kicsődültek a háziak. Perkelék elfelejtettek porolni. Száva-Tomescu Bálint vadászebe ugrás közben megdermedt a levegőben. Emlékművének leleplezéséről később történik intézkedés.

Természetesen behunyom a szememet, mégis látom, miként omlanak le méltóságteljesen az emeletek, hogyan rognak egymásra puhán, porpámákra hanyatlanak a muskátlival tercelt erkélyek. A nagy utcai páholyok, ahonnan talán csak a világtörténelem nem vált áttekinthetővé. A részletek annál inkább. Szombat reggel. Kilenc sincs még. A tejesüvegek már elhantolva kapu alatti fachokba. Kérem mellőzni a koszorúkat. Mi csak a kötelességünket teljesítjük. Öntudatos tejesek vonszolják kicsi szekerüket végig Mars Mezőn. Diadalívek, pusztá diadalívek. A polgármesteri hivatal meghátrált. Engedett a túlerőnek. Túl Ernő — majdnem aradi vértanú — teljes díszszázadának. Nem pompakedvelők. Ők a mi szabadságunkért áldozták fel fiatal alvásukat. Korán kelnek, már hajnali ötkor kinn vannak a viharos tengeren. Szél- és lapjárástól függetlenül. A világítás kísérteties már halottak napja előtt is.

Arcunkon keresztülfektetett villamosságnak. Jelentős beruházás. Szikrák lövellnek szerte, az áramszedő hurka akadályokon vonszolja magát keresztül. Álunk a szikrazuhatagban, a pompeji katoná hamisítvány hozzánk mérve. Meggyullad a hajunk, ruhánk máris perzselésszagot áraszt.

Nemzeti ünnep. Piros-kék, sokcsillagos július negyedik. A haditengerészet gyalogosai végigmasíroznak a főtéren. Bekanyarodnak a Tutajos közbe, egy percre megállnak a Barthélémy ház előtt. A szekfűskert bérloje, Mester Hilda kiszalad és virágot tűz a legszélső hadnagy gomblyukába. Lila szekfűt kis fehér habbal a közepén. A fiának, Ivánnak. A főkikötőmester jellel, tapssal, hármass kiáltással köszönti az egyenruhákat és fregattokat. Tisztelegnek a Szabadság-szobor előtt. Zsíroskenyeret és hagymát kapnak a veteránok. Egyszer egy évben nincs koleszterin-elvonás. A legnagyobb kitüntetés, nekem elhihetik. A flotta felvonulása a Disznó-öbölben. Kubai válság és tűzijáték. A Szabadság-szobor talapzatánál turisták peregnék ki a látvány kalászából. Szétszóródó magvak. Magyarok. Kirándulást szerveztek számukra. A világ összes szabadság-szobrát végig fogják látogatni. Nem ismernek kivételeket. Elszántak. Bordeaux-ban kezdték, ettől keletebbre nem biztos, hogy tíz-tizenkét év múlva is állanak a mai szabadság-szob-

rok. Mit lehessen tudni, ugyé? Sunyi kacsintás az ülőtársra. Teljes ellátás. Elnézés nincs.

Elis Island. Feltételes megálló. Sokan vannak. Figyelik a szobor körül keringő helikoptert. Lassan köröz. Félig kihajolva egy alak filmez. Óriási kamera. Egy másik a partról közelít rá. Japán gumilencse. Ilyet csak rádiócsillagászok használnak. A Mars bolygó mitesszerei tízezerszeres nagyításban látszanának. A hölgy arcán siklik végig. Pásztáz, visszatér. Vár. Lázakapkodás, csúcsrajáratott készülék. A fények viszonyrendszere működésbe hozódik. Ugye, ez azért objektíve így van. A fények: sűrű, nagytotál, ellenvilágítás, szűrt, alkonyi, árnyékoló udvaros. Nincs rendező, vagy legalábbis nem látható. Meg sem jelenik a filmesek között. Producereken át érintkezik. A gépkezelőkön fejhallgató, gégemikrofon. Hangsúlyozni szeretném szövivők útján is: japcsi techné. Mondják, nincs fantáziájuk, maguktól csak a harakirit találták ki, még azok a rohadtul komplikált hiranak is kínai eredetűek végső soron, de a kivitelezésben, nos, barátaim, abban egyszerűen lepipálhatatlanok. A rendező — van, vagy nincs, tessék már eldönteni — valamelyik csellengő toronyépület ablakából irányíthatja az operátorokat. Tulajdonképpen megfigyelői státusban.

A World Trade Center ikerpalotáját kérték, de az épület adminisztrátora keresztbe tett, piszkoskodott. Szemétség. Van valamiféle világméretű összeesküvés, ha szóba hozza a Szabadság-szobort. Megfagynak a mosolyok. Begombolkoznak, fátylat, kosarat, sálat vonnak az álluk, szájuk, arcuk elé. Csak az a rohadtul elutasító tekintetük, csak az marad fedetlen. Büntetőjogi felelőssége teljes tudatában állítja. Amikor napirendre tűzte a Barthélémy házban, hogy el kellene nevezni egy szekfűt, egy új fajtát a Szabadság-szoborról, még mindenki lelkesedett. Ott voltak a virágmagárusok, a magnagykereskedők, a Mauthnerek utódai, a fajtanemesítők, a kertészegyesület folyton szervező mitugrázói, kis légypiszkok, akik nem tudják megkülönböztetni a németsekfűt a szellőrózsától, a kerületi szekfűfelelősök, a körzeti üvegházak tanácsának elnökei, a szekfűszedők és szekfűtermesztők érdekegyeztető bizottságának aprajagya, törmeléke, méretarányos kerti törpéi, egyhangúan megszavazták a nevet, aztán...

...aztán természetesen következett az óramű pontosságú, beszabályozott cserbenhagyás. A nagy nyugat-európai találmány. A szabadság rítusa. A rictus libertatis. Ti csak szakállasodjatok a kereszténység védőbástyáján, és porlódjatok a kontinens védművein a nyugati szélben, mi odát írunk a szélhez és kaptok három sort az *Európa történetében*. A szekfűk alfejezetben kifejezetten egy lábgye-

zet csak veletek, a Tutajos-köz beli tanácskozással foglalkozik. Egy idézetre már nem futja. A szerkesztők úgyis kihúznának minden többsort. Illusztrációk? Hol él maga, ember?!!

Mindenesetre Nyugat mossza a kezeit. Műveletlen. Kérem, kérem, uraim, mondja a zajongásra kissé emelt hangon Túl Ernő, a tejkihordó szakma eme önzetlen Robin Hoodja, történelmi okmányokra hivatkozva, újságkivágásokat mutogat, fotókópiák kerülnek elő lestrapált vinilin utánzatú, tkp. antik disznóbőr táskájából: mi előbb felajánlottuk a Szezei Nemzetközi Részvénytársaságnak, az építésvezetővel tárgyalunk, de F. Lesseps úr ki nem állhatta Frédéric-Auguste Bartholdyt. Régi ellentétek húzódnak a két kiválóság között, még a bordeaux-i réal líceumból, ahol állandóan versengtek a püspök úr kegyeinek elnyeréséért, de még mielőtt bármilyen eredményt bezsebelhetek volna, a püspök urat a *La Liberation* hasábjain a szabadkőműves zsidóbérencek nyilvánosan megvádolták fiatal fiúk megrontásával. Az ügyben kiszállt az egyházi bíróság, eljárt a Szentszék ügyésze, a marsailles-i kardinális és Párizs érseke is hallatta véleményét, az anyaszentegyház tekintélyét súlyosan megrongálták az efféle fölösleges botrányok. Ekkor vált Lesseps Ferdinánd úr a liberalizmus ellenségévé, Bartholdy viszont mindent elhitt azoknak az újságoknak. Azt hitte, hogy Szeze maga lesz a felszabadított e-nergia diadala, az emberi akaratszabadság győzelme. Végül is beérték Verdivel.

Túl Ernő felkéri a Bérházak és Tejesek Egyesített "Hajnalpir" Kórusát, hogy adja elő a rabok karénekét az Aidából. A siker tombolva csobban túl a csupa arany hangversenyterem mennyezetén. Holott mindenki az előadás folytatására számít: a beharangozott, utcaszerte kiplakátolt, a rádióban agyoncsámcsogott meglepetésre kíváncsi. A rendezők semmivel sem árultak el többet annál, mint amennyit a fizetett hirdetések tudattak a belvárosban és az elővárosok forgalmasabb csomópontjain. Pedig még a helyi tévé is kivonszolta magát. Monogramos tengeri mentőzubbonyban.

Hatalmas nőalakot képzelt a szobrász, kezében fölemelt fáklya, mintegy túlszárnyalni az alexandriai világítótornyot, koronája hét ágának az ókortól ismert hét bolygót kellett jelképeznie, mindegyik tüske maga is világítótestté válik Afrika és Ázsia határéjszakájában, belefűrődik a barbárság sertéstestébe, majd látni lehet, ha a Vörös-tenger felől közelítenek India hajósai a mediterrán térségek felé, és éppúgy vezet, ha Nápolyból vagy Marsaillesből jó valaki gőzösön, életunottan, enyhülést keresve álmodni a Gangesz partján...

Nem kellett. Felajánlották Bécsnek, Budapestnek, Berlinnek, Varsónak, Szentpétervárnak. Pfuji. Házalt vele a szobrász, és az európai fővárosok sorra elutasították. Mondom én, világméretű összeesküvések szőtték át az egész 19. századot, már

akkor globalizálódunk, csak sokan nem akarták észrevenni.

Túl Ernő hangja elvész a zajban. Amíg elcsendesednek, szórakozottan babrál a gomblyukában fészkelő lila szekfűvel. Hasonlít ahhoz, amit a Barthélémy ház bérloje tűzött fiának mellére néhány órával korábban. De lehet merő véletlen is. Elvégre tele vagyunk virágüzletekkel. Törökök, szírek, arabok és egy dél-koreai vállalkozó is nyitott már dísznövény- és virágszalont. Van, aki egyenesen a haditengerészet laktanyája mellett akart megtelepedni, de stratégiai megfontolásból elzavarták. Csak semmi kémkedés a laktanya kapujában. Pláne egy ilyen dél-koreai. Még zsugorítható tankokat, összecsukszható civil-ágyúkat és három-ötajtós harckocsikat árulna suttymban. Volt némi hangicsálás a sajtóban, hogy úgy mond "jogellenesen" korlátozták az idegen tőkebefektetők szabadságát, de hamar elhesztették az okvetlenkedőket. Lefizetett szabadságügynökök. Ezek a legelvetemültebbek, súgták meg bizalmasan Túl Ernőnek, aki türelmesen hintáztatja magát, a sarkára áll, lábujjhegyre csipeszkedik, majd visszazökken, vár, míg folytathatja előadását.

Ekkor támadt az az ötlete, hogy rásózza Amerikára. Azoknak amúgy sincsenek komolyabb gátlásai és emlékműveik. Éppen jó lesz a New-York-i kikötő bejáratánál. Ha akad vállalkozó, bármikor átalakítható világítótornyá. Nyugat Alexandriája. A JÖVŐ.

Persze, mindig felütik fejüket bátor és elszánt emberek. Kalandorok, zsoldosvezérek, Guattamelaták. Itt van p. o. ez a derék elzászi Eiffel Guszt. Azt hiszem, volt alkalma megismerni a nagydéműnek. Sokszor megfordult hazánkban. Szerelmes lett Budapestbe. Na és a saját unokahúgába: Meder Ivánkába, aki a hajdani Szentkirályi utcában lakott. A hajadonra fölfigyeltek, hívták a Palásthyféle társulatba naivának, csábították az Operához, a szülők hozzá akarták kényszeríteni valami *dummkopf* földbirtokoshoz, Mándoki Sélér Aladárhoz, de Ivánka szintén szerelemre lobbant, szikrázva égett Eiffel Gusztit, apja fivérének fogadott fiáért. Vastag fantáziájú mérnök, francia-német vagy német-francia zseni, aki beajánlotta Bartholdynak. A fényképét vitte el. Vagy "véletlenül" esett ki a tárcájából, és Bartholdy lehajolt utána egy párizsi kávéház teraszán a ragyogó tavaszi verőfényben. Place de la Concorde. A túloldalon a Louvre. Az Egyiptomból elhurcolt obeliszk árnyékában. Bartholdy mindig apró kárörömet érzett, ha rápillantott az oszlopra: no fiúk, lám, se obeliszk, se világítótorony. Úgy kell a sok gögös-gúnár-gedeonnak.

— *Ki ez a hölgy?* — Érdeklődése leplezetlen.

— Honnan tudja? — okvetetlenkedik egy cilinderes alak a harmadik sorból. A koncertpódiumig hallatszik felkorbácsolt nyárspolgárisága. Gustave Doré tollára illo fura figura.

Túl Ernő, a majdnem aradi vértanú,

úgy tesz, mintha meg sem hallotta volna a kötekedő hangot. Elvégre a tejeseket nem lehet oly könnyűszerrel kizökkenteni közmondásos önuralmukból, hiszen ha engednének az efféle krakélereknek, akkor egy nap alatt hat utcába se hordhatnák szét a tejet, a tejszínt, túrót, ordát vagy juhsajtot. Valami átkozott veterán lehet, akinek nem jutott már zsíroskenyér. Majd előadás után megmossa a polgármester fejét vagy a magisztrátusét.

Alexandre-Gustave Eiffel szégyenlősen mosolyra vonja arcát. Elpirul. Vagy mindezt csak megjátssza. Ezeknél az elzásziaknál soha sem lehetünk tisztában, mennyire őszinték velünk, franciákkal. Bartholdy sem kivétel e nagyképű rosszhiszeműség alól. Elvégre saját korának gyermeke volt a közerkölcsök tekintetében.

— Ezt megspórolhatta volna. Nem vagyunk árvaházi csirkék. — Ugyanaz a cylinder. A közönség pisszeg. Valaki hátba vágja az öreget. Dühösen felkel és kibiceg a teremből. Hallható falábkoppanás. Az

Kancsura István festménye

1808-as nemesi insurrectio utolsó élő résztvevője.

— *Az unokahúgom* — válaszolja végül.

— *Hajadon? Férjezett? Menyasszonya valakinek? Netán még szabad, elérhető közelségben van? Mikor mutatja be nekem? Elhozná holnap reggel a műtermembe?*

— Fájdalom, nem tehetem. — S itt városunk nevét mondja németül, Siebenhötten in Siebenbürgen. — De egy hét, két hét múlva elkísérhetem a hölgyet az Ön műtermébe.

Nagyon ravasz trükk. Hiszen éppen erre készülődött. Terveket rajzolt. Számítások, menetrendek, gyöngybetűs hamis útiokmányok.

Megszökteti a lányt. Most képzeljék el, amint Gustave Eiffel megugrik szerelmével a Szentkirályi utcából. Meder Ivánkával 1883 tavaszán. A korabeli hétképményi és a fővárosi lapok részletesen találgattak,

többször is alaposan összekeverték az orcapirító valóságot a kitalált zaftos részletekkel. Leányszöktetés Hétképményesen. Hová futott a járásbíró elnökének leánya? Az évtized botránya. Összeesküvés vagy merész középkor? Hol a közbiztonság Hétképményesen? Kérdezzük a belügyminiszter urat: visszatért a középkor hazánkba?!!

Minden a műfaj kellékei szerint történik: álruha, kötélhágcso, néma martalócok, akik csak G. E.-nek engedelmeskednek, lefüggönyözött lovaskocsi, fájdalmas, lesújtott szülők és tehetetlen, hebegő rendőrség. Ivánka búcsúlevele, amit az előadás után bárki megtekinthet szerény díjazás ellenében.

No kérem, a kívánt időpontban, 1883. május 27-én délelőtt tíz órakor, mint egy Phileas Fogg, Gustave-Alexandre Eiffel — a torony és a Nyugati Pályaudvar későbbi konstruktőre — bemutatja a vonzó keleti unokahúgot Bartholdynak, aki rögvest szerelmes lesz a lányba, megmintázza, és...

A helikopter visszatér a toronyház tetéjére. A filmtékercsek keringőznek a vágóasztalon. Egész éjszaka dolgoznak. Három lány a CNN-től. Pénz nem számít. Mire a nap felvirrad New York fölött, a nyomok eltűntetve, készen a kisfilm. A Szabadság-szobor arca négyzetcentről négyzetcentire. És mellette Meder Ivánka vetített korabeli portréi. Fényképfelvételek. Megdöbbentő hasonlatosság. Csodálkozó, szilaj morajlás fut végig az öblön, a sugárutakon, a főtér sínjein, nézőtér szigetei között. A szekfűbokrok sustorgása szétveti az üvegházak tábláit. Lassított lila robbanás.

Mintha maga a szobor kelt volna életre. Az aranybarna hajkorona, és azok a géllel hét csúccsá merevített tincsek. Istenkém! Ahogyan Túl Ernő visszasétál a baloldali színpadi kijárához, hátraszól, egy percre üresen marad a szín, majd az Aida ismert kórusrészlete hangszalagról, és kart karba öltve gálánsan bekíséri Mester Hildát.

— Az oldalamon álló kedves hölgy: polgártársunk, Mester Hilda — Túl Ernő megvárja, míg a taps elül — az amerikai államot, New York városát perli, részt kér a Szabadság-szobor látogatási bevételéből.

Elvégre a saját dédnagyanyja jogán követel részesedést. Felkérem Önöket, írják alá a támogató íveket. Városunk becsülete, híre és neve nem lehet közömbös senki számára sem. A tejkörzetek vezetői fehér frakkban és viaszosvászon kötényvel derekukon végigsétálnak a széksorok mentén. Benyújtják a szignálaló íveket.

Túl Ernő cilindere reménykedve úszik el a Liberty-sziget partszegélye előtt. Gyomrában szekfű-fővel töltött tejesüvegek és az alig tápázkodó város, melynek körfolyosóján egy férfi csipőre tett kézzel azt kérdi az anyjától:

— Na hiszen, pont te fogod kiváltani a Szabadság-szobrot?!! Éppen te?! Hogyan, miből gondoltad? Ki hatalmazott fel erre?

A cifrahóstyai tanító

Az igazi regényeket egyszerű élet-rajzokból a bonyolult értelmű történelmi korok írják. A reformkor rengeteg zseniális embert termelt. Akinek csak felszínre hozta a képességeit, vagy ott helyben, vagy a rákövetkező még forradalmibb időkben, felsisteregnek. Van akit épp ez, mint lepkét a láng, foszt meg a hosszan kifutható pálya dicsétől, hasznától. Jablanczy — rablánci miatt — inkább az áldozatok közé sorolható "kis üstökös" a korszaknak, annál jellemzőbb. Színnyei, az írott magyar kultúra felülmúlhatatlan főkönyvelője, a Magyar Írók Élete és Munkái V. kötetében felvett "jegyzőkönyvével" a következőkkel egészíti ki a rabtárs érzékeny megfigyeléseit a portrén: szerinte névváltozatai Jabloniczky és Jablánczky. Nos Ignác Egerben született 1808. július 14-én, és ott is halt meg 1861. április 10-én, amikor lakásához közel, az utcán szélütés érte. Nagyváradon, majd Pesten teológus; a holt és keleti nyelvek mellett előszeretettel sajátítja el a németet, angolt, olaszt, franciát; végül is nem fejezi be tanulmányait, de mint nevelő, beutazhatja Európát. 1839-ben megismerkedik Kossuthal, Dessewffy Auréllal, egy évig szerkesztette a Világ c. politikai hírlapot, majd azzal, hogy orvos lesz Teheránban, eljut Isztambulig, hol valóban orvosként működik, mígnem a szabadságharc kitörésének hírére haza nem jön s be nem áll közlegénynek. Kalandos, titkos és sikeres megbízások teljesítése után, kinevezik törökországi követnek. Onnan már csak a bukás után tér haza, visszatérőben éppen a határon keresztezi Kossuth menekülésének útját. Itthon bujkál, egyik hírforrásává válik az emigrációnak és közben visszavisszatér Törökországba is, hol a porta magas köreiből megszerzett kapcsolataival használ az ügynek. A hős itt még úgy néz ki, leállíthatatlan. Kalandregény-fordulat az is, ahogy mikor üldözői először kézrekerítik, saját névváltozatai értelmezése révén vezeti félre őket s kiszabadul. Majd csak 1852-ben fogják el és ítélik el, ekkor kerül Josephstadtbba. 1855-ben szabadul, egy püspöki pályázaton "fényesen" vizsgázik, így nyeri el néptanítói állását Cifrahóstyán, mely Eger egyik kültelke. Gazdag, de egészen eléfelejtett írott életművet hagyott hátra, mely nem bizonyul elégnek, hogy nevét ne csak nagy évfordulók hordalékában vesse még fel itt-ott a hullám, a "futottak még" listáin.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

A rejtélyes

Jablanczy

Részletek FÖLDY JÁNOS
Börtön-naplójából

1853. október 9.

Még egyre hull, hull az eső koporsónk födelére. Ma megpillantottam Jablanczyt. Csaknem kétrétgörnyedt már az egykori daliás, kellemes külsejű, nőhódító férfi. Alig is lehet vele beszélni, zűrzaravos örültségeket mond. Nem eszik, csont és bőr. Szennyes, rongyos, bozontos. Szakál a derekáig ér. Mikó Mihály nemrég me-

sélte el a boldogtalan ember élettörténetét. A női világ egykori kedvence Gyöngyösön született. Atyja papnak szánta az ifjút, ki néhány esztendeig viselte is a reverendát, mint növendékpap, de mikor a pesti központi papnöveldebe került, ott levette azt, elvégezte a jogtanfolyamot, majd Zichy grófhhoz került Rákospalotára nevelőnek, innen pedig Szögyén-Marich főhermegyei alispánhoz titkárnak. Mikor az 1834—36-i országgyűlésen nem csatlakozott a szabadelvű ifjúsághoz, kegyelmükbe fogadták a konzervatív hatalmasok, társaságukba hívták és az elmésen társalgó, csinos fiatalember a magasabb női világ kedvencévé lőn. 1846-ban megismerkedett a lángelméjű Dessewffy Aurél gróffal, akit Kossuth is megénekelt. Így lett a "Világ" című hírlap segéd-, majd főszerkesztője. De megunta e pályát, elvégezte a pesti egyetem orvosi tanfolyamát, azután Oláhországba került, mint barom-orvos. Itt megismerkedett egy gazdag bojjárral és ővele beutazta a Keletet, ahol sokáig működött, mint homeopata orvos és delejező. Éveket töltött Konstantinápolyban. A forradalom szólította haza, a kormány szolgálatába állott és fontos megbízatásokban járt el becsülettel Bukarestben és Törökországban. Később a komáromi várba került és mialatt azt ostromolták az osztrákok, ő kétszer is átszökött az ostromvonalon, fontos jelentéssel a debreceni kormányhoz. Utóbb ismét Bukarestbe küldték. A világosi katasztrófa után Temesvárott fogságba került, de oly ügyesen védekezett, hogy elbocsátották és ő Egerbe költözött, ahol gyermekek tanításával kereste kenyerét. Ugy jutott aztán bajba, hogy mikor e naponta templomba járó, imádkozó ember győnni sehogy sem akart, megkérdezte tőle a pap: miért vonakodik? Mire ő így felelt:

— Mert akkor meg kellene bocsátanom minden ellenségemnek. A Haza ellenségeinek is. Haynaunak és a többi hóhérnak is.

Az még nem volt baj, hogy ezt a pap hallotta. De mások is hallották és Jablanczy fogságba került. Már akkor a beszédéből észre lehetett venni, hogy elméje nem egészen ép. De azért nem Döblingbe küldték, hol a nagy Széchenyit tartják szoros őrizet alatt, hanem nyolcévi várfogságra ítélték a szerencsétlen, háborodott embert, nehéz börtönre és vásra. Azt hiték, hogy csendes tébolya csupán tettetés.

1853. okt. 27.

Séta közben hozzám csatlakozott Jablanczy Ignác. Teste félmeztelen, ruhája rongyokban szakadozott le róla, arcán eszelős mosoly. A helyett, hogy tébolydába küldenék, az irgalmatlanság börtönben tartja, nehéz vason. Beszédének nyelvezete ma is gyönyörű, fogalmai tiszták, szabatosak, ismeretei gazdagok. De nem tud egy tárgyról beszélni tartósan és mindenbe belevegyíti rögeszméjét: szegény Jablanczy ugyanis vallási tébolyban szenved. Alig alszik valamit, a nappalt és az éjszakát imádkozással tölti, vagy a szentírás, a szentatyák és a szentek életé-

nek olvasásával. Hiába adunk neki egy-egy ruhadarabot, nem veszi azt magára, a templomba viszi és leteszi az oltár lépcsőjére. Hétszámra csak száraz prófuntot eszik. Mivel a raboknak napi tíz krajcár lönung jár, ő azt megtakarítja és a templom javára adja. Most már alig tud járni, teste valóságos csontváz. Színe olyan, mintha nem is vér keringene ereiben. Bőre halálszínű. És ez az irtózatos alak, akit fogolytársai messze elkerülnek, valaha daliás világfi volt, elegáns külsejű, hódító megjelenésű. Ez lett belőle a fogságban.

Láttam ma Jablanczy szobatársát is, Remellay Gusztávot. Az egykori író és újságíró, Petőfi barátja és a márciusi ifjak egyike, elnehezedett a fogságban, ruhája lompos, teste szennyes. Olyannyira elhanyagolja magát, olyan mosdatlan, oly rossz szagú, hogy senki sem akar vele egy szobában lakni. A profósok szép pénzt kerestek azzal, hogy mindenki más szobába költözködött, menekülve Remellay elől. A várparancsnok végre adott neki egy külön kis szobát, afféle zugolyt, ahol magányosan lehet, bűzben és szennyben. De Jablanczy, az önsanyargató tébolyodott, rapportra jelentkezett és valósággal könyörgött, hogy engedjék őt Remellayval együtt lakni. Most, hogy egyszerre láttam őket az udvaron, a szegény örült mintha kitalálta volna a gondolatomat:

— Isten alázatos szolgálja vagyok... Nem szabad megvetni embertársainkat... Testünk sanyargatása lelkünk üdvösségét szolgálja és én sanyargatom testemet... Hempergek a szennyben, megalázom magamat, és szenvedek, miként Jób. Remellay utáltatik itt. Én pedig magam vagyok az utálat. Tehát jól illünk egymáshoz!

1855. február 11.

Séta közben ismét láttam Jablanczyt, akit már hosszú-hosszú ideje nem láthatam, mert a rongyokba burkolt, ijesztően lesóványodott, vakbuzgóságba merült szerencsétlen elmebeteg évszámra nem mozdul ki a szobából. Már úgyszólván csont és bőr, mert alig-alig táplálja testét. Hiába adnak neki ajándékol ruhát szána-köz fogolytársai, azt is a templomba viszi, hogy adják a szegényeknek, mint az élelmét. A kulcsos káplár mondja, hogy hetekig nem eszik egyebet, mint prófuntot és egy krajcár ára túrót napjában. A megkoplalt pénzt is a pap számára iratta át, hogy mondjon misét az ő szegény lelkéért. Ma, hogy viszontláttam, elszörnyűködve vettem észre, miként vánszorog, mily nehezen vonszolja már elsoványodott testét. A beszéd is nehezebbre esik. Pedig milyen kár! Milyen élvezet volt vele társalogni még tavaly is. Szép nyelve, tiszta fogalmai, alapos és széles ismeretei lebilincselik az embert. Igaz, hogy már tavaly sem tudott hosszasan egy tárgy mellett maradni, vissza-visszatért rögeszméire, mindenbe belevegyítette, öntudatlan szentségtöréssel, a vallást.

1855. április 10.

Kalácsunk már nem volt. Elébe tettük a kenyeret, szalonnát, sőt és feketekávé-

Jóízűen evett-ivott és a szokottnál beszédesebb lón. Tóth Mihály felszólította, hogy beszéljen a magnetizmusról.

— Igaz — mondotta Jablanczy —, hogy hajdan foglalkoztam magnetizmussal és homeopáthiával. De most fehér és más ruhafoltozással foglalkozom. Ha van foltozni való ruhája, adja ide, megfoltozom és azzal használni fogok önnek. De ha a magnetizmusról tartanék értekezést, nem tudom, nem ártanék-e önnek? Engedje meg, ha erről hallgatni fogok.

Sakkozni hívtam, amit ő örömmel fogadott. Valósággal rávetette magát a sakk-táblára. Ez és az erős feketekává feltűzelte. Hangulata jobb lett, szava megeredt. Megemlítettem keleti utazásait és Jablanczy nyelve, mintha a bilincs leesett volna róla, megindult. Gyönyörű előadással regélte el életének szép tapasztalásait, színes ecsettel festette a török szokásokat, a konstantinápolyi életet. Mialatt viszontagságos múltjának jeleneteit beszélte el, egyszerre csak kicsordult szeméből a könny és szava elnémult. Rövid szünet múlva felkiáltott:

— Istenem, legyen néked hála véghetetlen irgalmasságodért! Évek óta volt e könnyre szükségem, mellyel most megajándékozni kegyeskedtél... E könnycsepp, uraim, meg fog engem gyógyítani.

Most már úgy beszélt, mint akármely élvezetes társalgó. Franciául, angolul, különböző nyelveken, szaporán. A kérdésekre szívesen adott feleletet. Bonctanról beszélt és fizikáról. Négy óraker vízfordásra mentünk és Jablanczytól elbúcsúztunk. Sokáig hallgattam volna még! Mennyi ész, mennyi tehetség van itt eltemetve! Az ember föllázad és keserűség tölti el a szívét. Azonban: ki tudja? Ki tudja, nem hasznosabb-e az emberiségnek és Jablanczynak is, hogy ő penna helyett varrótűt forgat a kezében?

Eger, 1860. május 10.

MA EGY ARISZTOKRATA ÚR társaságában Dobó István híres-nevezetes várárt néztük meg. Amint lefelé jöttünk a várból, összegörnyedt, rongyokba takart, ijesztő alakot láttam. Valami azt súgta, hogy álljak meg és vegyem jobban szemügyre a szerencsétlen agastyánt. Sárga, vértelen arcából megfakult, ritkaszájú, torzonborz szakáll hullott alá, szeme teljesen kifejezéstelen volt, lába zsákdarabokba burkolva, csontvázszerű, vánnyadt tagjairól szennyes rongyok lógtak. Még nem tudtam, miért, de szívem egyre hevesebben dobogott. Néhány lépést tettem az

ijesztő alak felé. Társam, a főúr, nem tudta mire vélni ezt. És egyszerre csak könnyek önték el arcomat, végigfolydogáltak azon, térdem reszketni kezdett a fölindulástól, és én a koldushoz léptem, feléje nyújtva kezemet. Mert a koldus a szegény Jablanczy volt, az én fogolytársam, kiről elveelttemetése bús napjaiban, lopva vezetett följegyzéseimben sűrűn megemlékeztem.

— Jablanczy!... Jablanczy!...

Így kiáltottam fel. De ő értelmetlenül nézett reám hálgyogos tekintetű szemével, mint aki nem érti már a saját nevét sem. Nem ismert meg, bambán bámult reám. Én megismételtem a fölkiáltást:

— Jablanczy... nem emlékezel rám?... Josephstadt!

Erre mintha megborzongott volna. Állati, elnyűtt roncsarcán végigvonaglott valami. A szem, mely az imént még semmi kifejezést sem árult el, most félelmet és lassan ébredező homályos emlékeket fejezett ki. Rámnézett.

— Mit művelsz? — kérdeztem és megszorítottam erőtlenül lecsüngő száraz kór-kezeit.

Végre megszólalt. Beszédében nem volt semmi moduláció. Hadarva, szürkén, gépiesen mondta:

— Imádkozom... imádkozom... És tanítgatom a szegény emberek gyermekeit. Azokét, akik nem tudják iskoláztatni porontyaikat...

— És miből élsz, Jablanczy?

— Itt kapok ebédet... ott kapok vacsorát... amott egy inget... Isten jóvoltából eldegélek...

Alig tudtam elválni tőle. Midőn megtörtén, szívem mélyéig földúlt állapotban lefelé ballagtam, előkelő társamnak elmondtam, ki volt ez az ember. Tudós, sok idegen nyelven beszélt, világot látott, hölgyek szemefénye volt. Társam megállt, vissza akart fordulni, hogy nagylelkű alalmazását adjon Jablanczynak. De én visszatartottam. Tudtam, hogy e szerencsétlen elmeháborodott nem fogad el senkitől adományt. Ő ad inkább, végtelen nyomorúságában is, nemhogy kapna valamit. Most, mikor az élet véghatára felé vánszorog, ily nyomorúságos állapotban, ily szánandó koldusként, végkép elborult aggyal. Jablanczy bizonyosan épp oly büszke és épp oly irgalmas szívű.

Hosszan, nagyon hosszan néztem utána a leszálló alkonyatban...

Vízállásjelentés

48/49 után

Séta és vízfordás közben együtt lehet látni az ausztriai birodalom összes népeit. Vannak itt magyarok, olaszok, oláhok, bunyevácok, lengyelek, csehek, németek, szerbek, horvátok és a jó Isten tudja még miféle nemzetbéliék. Ahogyan Schiller híres szomorújátékában, a "Wallenstein táborá"-ban mondják: "In deinem Lager ist Österreich", Ausztria valóban itt van, ebben a táborban. Nem a Wallenstein táborában — kit ugyan-csak cseh földön, csehországi várban, Égerben gyilkoltak meg! —, hanem ebben a kőtáborban: a szomorú Josephstadt-i várban. Amott nagy csoportban nagy lármát ütnek az olaszok, emitt a lengyelek suttogva, de fontos képpel értekeznek, odább a németek nagy tudósan vitatkoznak. Ha aztán politkára kerül a sor, kettőjük véleménye legalább is háromfelé ágazik. De egyetértést nem lehet találni semmiféle tekintetben a többiféle nemzetbéliéknél sem. Aki nagyon vérmes reményekkel van a demokrácia győzelme iránt, az zárassa csak be magát néhány évre ilyen állami fogházba és ki fog ábrándulni, miután megismerte a különféle nemzetbéliék egymás iránt való idegenségét, irigységét. Nem akarom mondani: gyűlöletét. De még jobban ki fog ábrándulni, ha megismerte ugyanazon nemzetbéliék viszálykodását. Ki fog ábrándulni, ha ilyen közlőrl megismeri ama demokrátaikat, kik felé a szegény nép kacsintgani szeret. Bizonyos, hogy itt is vannak tiszteletreméltó kivételek. De nem oly számmal, mint sokan gondolják.

A magyarok leginkább a vallás szerint alakulnak csoportokba. A göröghitűek, a lutheránusok, a kálvinisták és némely katolikus papok fölkeresik egymást, ahol csak módját ejthetik és vigasszal erősítik is egymást. A szeparatizmus leginkább a protestáns atyafiaknál szembetűnő. Néha egészen a botrányokig. Mert megbotránkozik e magaviseleten az, aki embertársában embert akar látni: csak embert. Mondhatom, mindenkor megbotránkoztam, midőn láttam, hogy az ember becsét a felekezet szerint mérlegelik olyan emberek, kik azt hitték, hogy a felvilágosodás fáklyáját hordozzák a botorkáló tömegek előtt. Naponta tapasztalom, hogy még a könyörület morzsáinak nyújtásában sem a szükség, hanem a szűkölködő vallása dönt. Engem sért, midőn látom az elkülönözött falanxokat. Mintha most is a XVI. és XVII. században élnénk. Engem sért, midőn hallom:

— Ez a mi hitünk sorsosa, tehát segítsük őt.

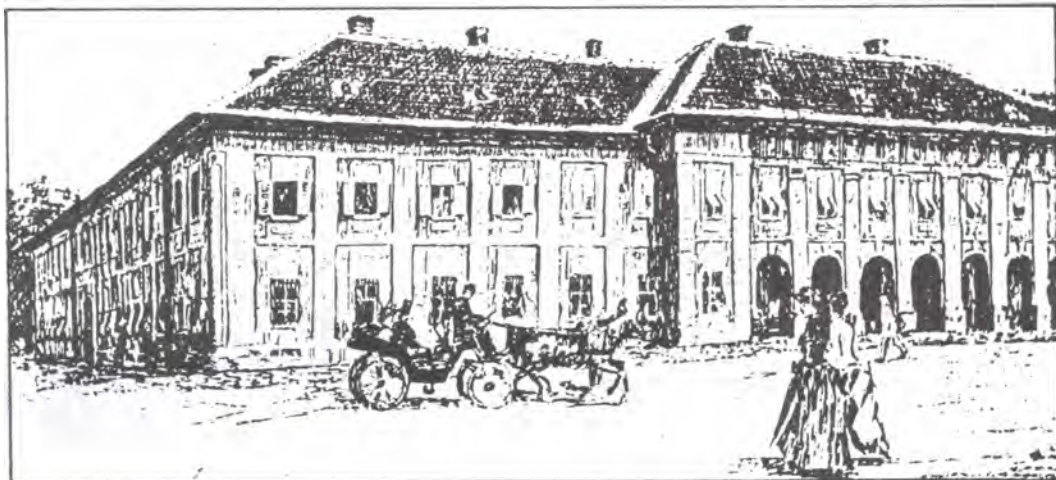
Gyakran mondom ilyenkor nekik:

— Inkább protestánsok vagytok, mint magyarok!

A katolikusok és protestánsok között a valláskülönbség miatt nem történik összeütközés. De csak azért, mert a katolikusok között nincsen semmi, de semmi összetartás. Egyik a másikkal nem gondol úgy, mint a protestánsok.

FÖLDY JÁNOS naplója.

Josephstadt, 1855. február 15.

380 éve született Cyrano de Bergerac

Fiatalabb éveimben, ha a Cyrano nevet hallottam, csupán Edmond Rostand versben írt romantikus drámájának nagyszerű hőisére gondoltam, aki reménytelenül szerelmes távoli rokonába, Roxane-ba; a szép lány azonban a tetszetős külsejű, de üresfejű Christiant részesíti előnyben, pedig a fiatalember csodálatos szerelmes leveleit helyette Cyrano írja.

Rostand persze sokat merített az igazi Cyrano életéből, aki ezelőtt 380 évvel, 1619. március 6-án született. A jezsuiták kollégiumában osztálytársa volt Molière-nek; később a kor neves filozófusát, Gassendit hallgatta. 1638 körül gárdista lett, részt vett és megsebesült egy németországi hadjáraton. 1641-ben otthagyta a katonaságot. Nehezen élt, néha éppen nyomorgott is, de igaz: szeretett költekezni. Állítólag ezer párbajt vívott, részben azért, mert gúnyolódtak vele formátlan orra miatt, részben kötekedő természetéért. 1653-tól Arpajon herceg oldalán titkári teendőket látott el. 1655. július 28-án halt meg, egy gerenda esett a fejére; egyesek merényletet emlegettek.

Művei közül említsük meg először az *Agrippa halála* című római tárgyú tragédiáját, amelyet 1653-ban adtak elő, de rész hangja miatt hamarosan levették műsorról (s csak 300 év elteltével játszották újra). Ez a színdarab a francia irodalom nem kisebb egyéniségére, mint Corneille-re volt hatással. A *Hold és a Nap államainak komikus története* (*Histoire comique des états et empires de la Lune et du Soleil*, 1650): ezt szokták főművének tekinteni. A műfajt már Morus és Campanella népszerűsítette, Cyrano szellemessége újra figyelmet ébresztett iránta, annál is inkább, mert *Utazás a Holdba* című művében azt a kérdést is feszegeti, hogy vannak-e élőlények a Holdon. De felhasználja a fantasztikus holdutazást arra is, hogy kifejtse társadalmi és filozófiai nézeteit, és ezzel Swift és Voltaire — tehát a felvilágosodás — előfutárává vált.

Ámde még nem merítettük ki azoknak a névsorát, akik egyet-mást neki köszönhettek. Molière a *Scapin furfangjai* című vígjátékának egyik legismeretebb és leghatásosabb mondása ("Mi az ördögöt keresett azon a gályán?") Cyrano A pó-

Cyrano de Bergerac egyik könyvének címlapja

mul járt tudáskereső ('Le pédant joué') című darabjából vette át.

Mint látjuk, Cyránót nemcsak furcsa élete, párbajai kapták a hír szárnyára: szabad szellemű újtó, önállóan gondolkodó, eredeti író volt, aki a hatalmasságokkal is szemben állott, például támadta a mindenható Mazarin bíborost. Mutatis mutandis ma is időszerűek *A megpörkölt államminiszter* című versének a mindenkori korrupciót és korrump politikusokat ostromozó szavai, amelyeket Jékely Zoltán kitűnő fordításában idézünk:

*Megállj, elcsúfplek, Mazarin,
megrontója szegény hazánknek,
ki, lendítvén a végzetet,
nagy buzgón este s reggelen
bőjtünkéből csap vög lakomákat;
de most eszed helyén legyen,
hogy elkerüld akasztófádat!*

*Adót vetettél ki tavaly
a legegyszerűbb árucikkre,
s ezt rosszul tetted, te cudar,
mert úgy megdarágult az ital,
hogy sor került borért az ingre,
csalárd bírság jár s rovatál
minden időöltéseinkre.*

Befejezésül kanyarodjunk vissza Rostand színdarabjához. A haldokló Cyrano, amikor Roxane már rájött arra, hogy Christiónon keresztül voltaképpen őt szerette, rezignáltan mondja: "A gyönyör, az élet, / A hír hő csókja mindig másoké lett! / De most, hogy vár az éjek éje rám, / Megnyugszom benne —; szép volt Christión, / és lángész Molière" (ford. Ábrányi Emil).

Valóban, pályáját, munkásságát azzal összegezhethetjük, hogy ő maga mindig a háttérben maradt, miközben a dicsőséget helyette mások aratták le.

SZABÓ GYÖRGY

Februári évfordulók

- 1 — 540 éve született Konrad Celtes német humanista
- 20 éve halt meg György Dezső költő
- 125 éve született Hugo von Hofmannstahl osztrák drámaíró
- 90 éve született Képes Géza költő
- 2 — 240 éve született Karl Friedrich Hensler osztrák író
- 3 — 125 éve született Gertrude Stein amerikai író
- 4 — 290 éve született Vasile Cîrlova román költő
- 150 éve halt meg Costache Conachi román költő
- 375 éve halt meg Vicente Martínez Espinel spanyol író
- 5 — 110 éve született Berde Mária író
- 25 éve halt meg Gáldi László nyelvész
- 140 éve halt meg Alecu Russo román író
- 320 éve halt meg Joost van den Vondel holland drámaíró
- 6 — 70 éve született Keith Waterhouse angol író
- 7 — 470 éve halt meg Baldassare Castiglione olasz költő
- 190 éve született Frederik Paludan Müller dán költő
- 8 — 90 éve halt meg Catulle Mendès francia író
- 20 éve halt meg Alexandru Al. Philippide román költő
- 70 éve halt meg Rákosi Jenő író
- 180 éve született John Ruskin angol író
- 20 éve halt meg Nyikolaj Szemjonovics Tyihonov orosz író
- 9 — 160 éve született Bodnár Zsigmond irodalomtörténész
- 125 éve halt meg Jules Michelet francia történész
- 75 éve született Tompa István író
- 10 — 390 éve született John Suckling angol költő
- 11 — 170 éve halt meg Alekszandr Szergejevics Gribojedov orosz író
- 50 éve halt meg Axel Munthe svéd író
- 120 éve halt meg Vahot Imre író
- 12 — 190 éve született Charles Darwin angol tudós
- 13 — 230 éve született Ivan Andrejevics Krilov orosz költő
- 330 éve született Elia Levita jiddisnyelvű költő
- 14 — 1130 éve halt meg Cirill szláv hittérítő
- 80 éve halt meg Viktor Gomulicki lengyel író
- 15 — 130 éve halt meg Ghálib indiai költő
- 240 éve született Friedrich August Wolf német filológus
- 16 — 70 éve született Héra Zoltán író
- 250 éve született Johann Jakob Wilhelm Heinse német író
- 17 — 375 éve halt meg Juan de la Mariana spanyol történész
- 18 — 440 éve született Isaac Casaubonus francia humanista
- 150 éve született Alexander Kielland norvég író
- 25 éve halt meg Cicerone Theodorescu román költő
- 19 — 150 éve halt meg Bernard Barton angol költő
- 180 éve halt meg George Cartwright kanadai író
- 130 éve született Ovanesz Tumanjan örmény író
- 20 — 50 éve halt meg Berde Mária író
- 675 éve halt meg Dino Compagni olasz író
- 250 éve született Huang Csing-zen kínai költő
- 21 — 125 éve született Krüzselyi Erzsébet költő
- 10 éve halt meg Márai Sándor író
- 22 — 325 éve halt meg Jean Chapelain francia filozófus
- 760 éve halt meg Gotoba japán költő
- 23 — 100 éve született Erich Kästner német író
- 24 — 250 éve született Révai Miklós tudós
- 25 — 100 éve született Erwin Wittstock szász író
- 26 — 30 éve halt meg Karl Jaspers német filozófus
- 27 — 50 éve halt meg Franz Adam Beyerlein német író
- 28 — 40 éve halt meg Maxwell Anderson amerikai író
- 175 éve született Kertbeny Károly műfordító
- 130 éve halt meg Alphonse de Lamartine francia költő
- 29 — 175 éve született Stevan Mitrov Ljubisa szerb író

KÓDEX —

A tizenkilencedik század elején, amikor Európában az élelmiszereket még ömlesztve árulták, Japánban már egységesen csomagolták az árut, feltüntetve a minőséget és az árat.

A japánok a zártság—nyitottság egyensúlyában ki tudtak alakítani egy olyan érzékenységet, amely fejlődésük háttérévé vált. Ezt Norinaga, tizenharmadik századi költőjük fogalmazta meg a legpontosabban: MONO NO AWARE; lefordíthatatlan kifejezés, talán úgy írható körül, ha azt mondjuk, hogy "a dolgok fájdalmas természet", vagy azt: "résztvevőként átalakulni, valamivé válni".

Talán az itt röviden felvázolt tételekből is látszik, hogy Japán máshol áll, mint a nyugati civilizációk. Max Weber fejezte ki legpontosabban az ide kívánczoló különbséget: míg a konfucianus racionalizmusa a világra való ésszerű ráhangolódást, addig a puritán racionalizmusa a világ feletti ésszerű uralmat jelenti. A világ napjainkban tovább már nem halaszthatóan e két paradigma közötti választás elé kerül.

Ehhez képest azon gondolkodni, a "kőkorszak" végén, egy "kőkorszaki" világ periferiáján, hogy jó lenne kőkorszakivá válni mindenestül, nem mondom, ez már vállalkozás, barátaim, a javából. Persze tudom, a realitások meg az utópiák, meg a kifáradt modernizációs mítosz összes ráolvasásszlogenje... Hát nem könnyű, főleg, ha felidézünk azt, hogy a múlt századi Amerikában már összecsapott ez a két világkép, és látjuk az eredményt.

Leo Marx a Gép a Kertben metafora köré csoportosítva tárta fel azt a vitát, amely Amerika jövőjének jeffersonista és hamiltonista felfogása — vagyis a szabad kisbirtokos farmerek demokratikus szövetkezésű Amerikájának ideálja és a Hamilton által elképzelt növekvő hatalmú, technológiailag fejlett nemzet képe — között zajlott. Hamilton törekvései arra irányultak, hogy létrehozzon egy olyan gazdaságot, mely a legmegfelelőbb annak megalapozásához, hogy Amerika főszereplő legyen a nemzetek között. Sikert, de azért az "Ah, Amerika" után már most is érdekes megkérdezni: hogy érzed magad, Amerika, és az ezredfordulón vajon hogyan leszel? De ha jól éreznéd is magad, Amerika, csak azon az áron, hogy a Föld rosszul érzi magát, s mi is. Töletek is...

Végül is nem azon kellene talán gondolkoznunk, hogyan tudnánk kibújni a Genezis és Arisztotelész által is megalapozott világfelfogás tudati diktatúrája alól, amely belénk sulykolta a természet feletti zsarnokság "etikáját", amely a tulajdon történelmileg kialakult természetellenes (szó szerint is) felfogásához vezetett, éppen azért, hogy így a hatalom legalizáltan is kisajátítható legyen. S ezt nem egy kultúrkritikai defetista álláspontból kell tenni, amely feljogosítva érzi magát, hogy felülbírálja a történelmet, hanem azért, mert egész egyszerűen és világosan — a dolgok ma nem működnek.

Szegény jó öreg Marx, az utolsó pátriárka is — ha odafigyelnénk rá még azután is, hogy a citatológusok mennyire megpróbálják lejáratni — tisztában volt vele, s felhívta a figyelmet a természet ellentmondásokkal teli hasznosítására. Éppen a modernizáció egyik klasszikus — nálunk mostanában előszeretettel gyakorolt — válfajának elemzése közben mondta: "A kapitalista mezőgazdaságban elért mindenfajta haladás nemcsak a munkás, hanem a föld kizsákmányolásának a művészete is."

ZELNIK JÓZSEF: A dolgok fájdalmas természete (részlet). *A magyar kultúra selyemövezetei c. kötetből* (ÖKOTÁJ KIADÓ, Bp. 1998.)

— INDEX

CSODÁLATOS 20. SZÁZAD A ZENÉBEN 11 Bartók: "Négy temperamentum"

Ilyen címet hiába keresnénk a bartóki életműben, ugyanis ezt a gondolatot, amit a cím jelez, Lendvai ragyogó elemzése sugallja a NÉGY ZENEKARI DARABRÓL. "Szívem szerint azt mondanám — olvassuk Lendvai Ernő elemzésében —, hogy ami Dürer számára a "Négy temperamentum", az Bartók életművében a *Négy zenekari darab*."

A mű (amely tulajdonképpen négytételű szimfónia) a keveset játszott Bartók-zenék csoportjába tartozik. Érthetetlenül! Talán a 20. század legnagyobb, legjellemzőbb szimfonikus zenéje, ami tartalmát és zenei megfogalmazását jelenti. Az első tétel "melankóliájától" a második tétel "szangvinikus dühkitöréséig", a harmadik tétel "tehetetlen", de gyönyörűséggel teli "ringatózását" át a befejező tétel "halál-látomásáig" Bartók végigvezeti a hallgatót az egész századon. Ma már tudjuk: hatalmas, mágikus jóslat volt ez a mű keletkezésének évében (1912). A szerző alig lépte túl a harmincadik életévét. A *Kékszakállú herceg várával* és az *Allegro barbaróval* végérvényesen önmagára talált zenéjében. A *Négy zenekari darab*dal pedig alkotóművészetének a csúcspontjára ugrott, hogy négy évtizedig ebben a szédítő zenei magasságban vívja meg harcát az ELEMekkel. A *Fából faragott királyfi* melankóliája, természetzenéje a *Négy zenekari darab elsőjére* emlékeztet. A *Csodálatos mandarin* az említett mű második tételének robbanásokkal teli hangzásvilágát idézi fel. A széphanag-zástkereső harmadik darab talán a hegedűrapszódiaiban materializálódik a legszembevetőbben. Az utolsó darab halálközelsége a *Diverzimento* lassú középtételében bukkan fel ismét egyértelmű vissza-utalásként. Tehát program-mű a *Négy zenekari darab* SZIMFÓNIÁJA. Előrevetíti mindazt, amit Bartók és a 20. század eseményei közepette mi magunk is átélünk; a végtelen lelkesültségtől a majd teljes megsemmisülésig. Pólus-ellenpólus fogantatású mű: kiélezett végletek szembeállításával. A tételek hangnemdíje is erre a polaris szembeállításra épül: E-B-G-CISZ.

Ez a NÉGY BETŰ sokatmondó a muzsikák számára. Egy hangzástengely fő és mellékágának pozitív-negatív póluskapcsolatát jelzi.

A 20. század zenéjének rendkívüli érdeme a pólus-ellenpólus hangzaskapcsolat értékének a felismerése és széleskörű alkalmazása. A régebbi korok zenéjében is "élnek" ezek a kapcsolatok, de mindvégig burkoltan, hol szégyenlősen rejtve, hol durván kiközösítve a zenei jóhangzás birodalmából. A 20. század felismerte a hangzáselemek eme különös viszonyát: a vonzás-taszítás

Major Ildikó: Bartók

egyensúlyt, és ezzel egy csapásra új értelmet adott a funkcionális zenei kapcsolódásoknak. A tengelyrendszer végső kialakítása és kiteljesítése Bartók nevéhez fűződik. Lendvai zseniális felfedezése (az 1948-as publikálással immár ötven éve él és hat!) átforgatta a zenetudományt és új távlatokat nyitott a zene szerkezeti megértésében. Meggyőződése, hogy kihatott más művészetek kutatására is és segítette átforgatni általános látásmódunkat. Talán ennek következménye, hogy a polaritás elvéről beszélgetve felsejült annak a gondolata is, hogy ez jóval szélesebb körben alkalmazható a dolgok megértésében, legyen az politikai vagy művészetszociológiai kérdés. Így merült fel az az ötlet, hogy a 20. századi zenét kiteljesítő ún. NAGY NEMZEDÉK ("nyolcvanas nemzedék", az 1880 körül született zeneszerzők!), amelynek egyik vezéregyénisége éppen Bartók, szintén polarizálódott. A tengely főágán két csoport helyezkedik el. Az egyiket (mivel elsőként jelentkezett e nemzedékben belül) a *barbaró-stílusjelző* foglalja egy csoportba, és tagjai között Stravinskyt, Bartókot említhetnénk. A másikat az 1923 körüli dodekafon újítás jellemzi, és tagjai valóságos csoportot is alkottak: Schönberg, Alban Berg, Anton Webern. A tengely mellékágát a neoklasszikusok (neobarokk stb.) — Prokofjev-Hindemith-Poulenc — és a vele ellentétes romantikus pólus — Rahnayinov-Gershwin-Richard Strauss körvonalazza. És most "rajzoljunk" fel négy kört: kettőt vízszintes, kettőt függőleges vonallal kössünk össze. A vízszintes vonalmenti körökbe tegyük be például Bartók-Schönberg nevét. A függőlegesekbe, mondjuk, a Hindemith-Gershwin párhuzamot. És íme előttünk áll egy alkotói tengelyrendszer. VAGY A DÜRERI NÉGY TEMPERAMENTUM?!

TERÉNYI EDE

HOL-

December 5-én a budapesti Gellért Szálló teatermében volt a díjkiosztás a Magyar Napló kezdeményezte, egész éven át tartó szociográfia és arculat pályázat ügyében; a meglepően sok és értékes felmérés szerző között, akik terjedelem és tartalom tekintetében is remekeltek s így díjat kaptak, sok az idős pályázó, tanítónők, tanárok, írók; a határontúliak közül kiemelkedően sok és eredményes romániai magyar szerző.

A Kortárs 12. számában Szokolczay Lajos közöl részletes, fényképpel is illusztrált beszámolót a Nagyváradon és Sepsiszentgyörgyön lezajlott színházi fesztiválról.

A pécsi Jelenkor Kiadónál jelent meg Kibédi Varga Áron *Szavak, világok* című tanulmánykötete, melynek anyagát harminc év terméséből válogatta a szerző és számos erdélyi irodalmi vonatkozása van.

Giacomo Leopardi születésének kétszázadik évfordulóját a kolozsvári egye-

tem olasz tanszéke, a bukaresti olasz intézet s a helyi kultúrfelügyelőség támogatásával, emlék-kiállítással ünnepelte.

Megjelent a Veress Sándor Társaság 1998-as hírlevele, mely jubileumi hangversenyekről, Veress Sándor kamaraműveinek bemutatásáról, CD-lemez kiadásokról ad hírt, és bejelenti, hogy Veress Sándor műveinek zenei analíziseit készíti elő kiadásra Terényi Ede.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, az Erdélyi Református Egyházkerület december 19-20-án ünnepélyes keretek között emlékezett Bánffy Miklósról születésének 125. évfordulóján.

Az Anyanyelvi Konferencia rendezésében december 17-én ülést tartottak a Schengen-egyezmény határontúli magyar kultúrára érintő következményeinek előzetes számbavételére. Több romániai magyar író, szerkesztő, politikus is részt vett a vitában.

Debrecenben Wass Albert Társaság alakult, melynek célja az író műveinek ter-

jesztése, népszerűsítése és emléktábla állítása egykori iskolájának falán, Pallagon.

A Mentor kiadó gondozásában megjelent Szabó Miklós - Szögi László nagyszabású munkája *Erdélyi peregrinusok, erdélyi diákok európai egyetemeken 1701-1849* címmel.

A Tiszatáj idei első számában folytatódik a tavalyi évfolyamban indított számvetés a *Honnan jövünk? Mik vagyunk? Hová megyünk?* kérdéskörben. A számban erről közöl tanulmányt Gáll Ernő *Kisebbségi elit a hagyomány és a modernizáció feszültségében* címmel, Kántor Lajos *Magyarságom és a madár-metaphorák* címmel, valamint Lászlóffy Aladár *A magyar-magyar fejleményviszonyról* címmel. Verssel van jelen Lászlóffy Csaba, akivel Erdélyi Erzsébet-Nobel Iván interjút is közöl a számban.

A Bécsi Napló 1998 november-decemberi száma *Szilágyi Domokos születésnapján* címmel közöl cikket Szlafkai Attila tollából.

-MI

Az ókori világ hét csodája

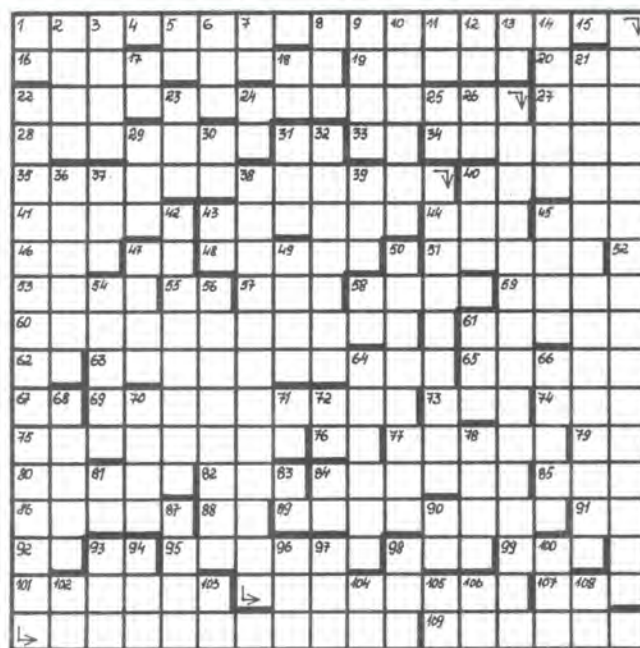
Rejtélyünkben az ókori világ hét csodáját találja a vízszintes 1, 22, 35, 60. (folytatása a függőleges 21.-ben), 75. (folytatása a vízszintes 69. sorban), függőleges 22, 38. sorokban.

VÍZSZINTES: 16. Büntető kamat. 19. ... Máté, a Doberdo szerzője. 20. Uruguai, vatikáni és spanyol kocsik nemzetközi betűjele. 27. R. I. R. 28. Gyerekek téli öröme. 31. Amerícium. 33. Elba egyenmő hangzó. 34. Elszállt, tovább. 40. Dél-Keletázsiai mongoloid népcsoport. 41. Meg..., meghúzódik. 43. Édesvízi polip, névelővel. 44. Szófaj. 45. Falu Hargita megyében. 46. Női becenév. 47. Tiltószó. 48. Engedélyt érvénytelenít. 51. Szilajul táncot járni. 52. Bőr vegyjele. 53. Mohamedán bírő. 55. Az Új Isten költőjének névbetű. 57. Isa betű. 58. Kötőszó. 59. Úvegfüvő műhely. 61. Földre hajít. 62. Vés. 63. A sorozatot előállítani. 65. Becézett női név. 67. Népi egyenmő hangzó. 73. Fűszerez. 74. Szélhárfa. 76. Kis folyóvíz. 77. ... veszi, megsértődik. 79. Görög betű. 80. Be..., katonai szolgálatra ír elő. 82. Hangtalanul pózoló. 84. Érzelmileg feldúlt állapot. 85. Tengeri hal. 86. ... Antal, híres magyar irodalomtörténész. 88. Á. E. 89. Spanyol nagyvár. 91. Nota bene. 92. Homoródszentmártoni származású zeneszerzőnk névbetű. 93. Vágófelület. 95. A henye. 98. Bánatos. 99. Fiú - angolul. 101. Ilyen egyetem is van Marosvásárhelyen. 107. Ipari növény. 109.

Budai Nagy ..., Kós Károly-szereplő.

FÜGGŐLEGES: 1. Kén és kálium vegyjele. 2. Nulla. 3. Napszak. 4. Ezer, római számmal. 5. Koros rövidítve. 6. Kezd reinkarnálódni! 7. Nem valódi. 8. I. I. T. 9. Kenyeret vág. 10. Afrikai ország. 11. Falu egyenmő hangzó. 12. Korai előd. 13. Gallium. 14. Golyó igéje. 15. A harmadik személy. 17. Azonos magánhangzók. 18. Motorkerékpár márka. 23. M. B. Y. 24. Stroncium. 25. Román prepozíció. 26. Kolozsvári költő névbetű. 29. Magnézium és urán vegyjele. 30. Ők románul. 31. Becézett fiúnév. 32. Átalakít, hozzáad. 36. Mohón étkező. 37. Részben bepillant! 39. Moréna páratlan hangzó. 40. Móg betű. 42. Lesújt. 43. Gyulafehérvári kocsijel. 45. Két szó: magam - vizes, románul. 47. Szilícium és xenon vegyjele. 49. Szabó igéje. 50. Léda utódja Ady életében. 54. Autóalkatrész. 56. Magyar költő. 58. C. A. 61. Szilárd... híres magyar tudós. 64. A hajnal költője neve. 66. Vajdasági város. 68. A nagyepika is ez. 70. Szag, illat. 71. Téli sporteszköz. 72. Kiejtett mássalhangzó. 78. ... János, híres magyar könnyűzene-énekes. 81. Helyhatározó rag. 83. Lőrincz Béla. 84. Félig gésa. 87. ... Pista - balladahős. 90. G. U. 93. Becézett női név. 94. Kacat. 96. Igaz..., a Látó lapelődje. 97. Hangtalanul tusoló. 98. Ők - románul. 100. Hazai folyó. 102. Rákosi Zita. 103. Nyúzott hiúz! 104. Z. E. 105. Belga és máltai kocsik nemzetközi betűjele. 106. Helyhatározó rag. 108. Román személyes névmás.

K. KOVÁCS ANDRÁS

A HELIKON 1. számában közölt, Erdélyi télben című rejtélyünk megfejtése: *Mily szörnyű sullyal nyomja a tél a földet! / Terhét a fák is görnyedve nyögik. / A házak szinte megrokkannak alatta. / De azért csak állnak és várják a tavaszt.*

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: SZÖCS ISTVÁN
Lászlóffy Aladár: világkultúra
K. Jakab Antal: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószervező
RAKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számtógépes türelés: NAGY MARIA; nyomtatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iulian 14. Postafiók (casuta postala) 245 Telefon: 132309, 132096

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288